

De demografische Evolutie in Assenede, Bassevelde, Boekhoute, Ertvelde, Oosteeklo en Watervliet gedurende de 17e en 18e Eeuwen.

door

GUIDO VANLAERE

In het kader van de studies die gedaan werden en nog verricht worden in de provincie Oost-Vlaanderen zal in dit artikel de aandacht gewijd worden aan een zestal dorpen uit het noorden dezer provincie. In aansluiting met andere studies zal men daardoor in Oost-Vlaanderen over inlichtingen beschikken over een brede strook gaande van noord naar zuid.

De dorpen die hierin bestudeerd werden hebben alle een verschillende bodemstructuur. Boekhoute en Watervliet kunnen als polderdorpen beschouwd worden. Assenede en Bassevelde vormen de overgang naar de zandstreek tot dewelke Ertvelde en Oosteeklo behoren¹. De mogelijke verschillen in de bevolkingsevolutie die daaruit zouden kunnen voortvloeien zullen dan ook naar voor gebracht worden.

In een eerste paragraaf brengen wij de gegevens naar voor met een korte beschrijving van de gebruikte bronnen, eerst de volkstellingen daarna de parochieregisters en de kommunikantencijfers. Daar de gegevens van deze laatste te omvangrijk zijn om in de tekst weer te geven laten wij ze volgen in bijlage. Verder krijgen wij de berekening van geboorte- en huwelijks coëfficiënten, die moet leiden tot een berekening van een benaderend bevolkingscijfer. Daarop volgt dan de algemene bevolkingsevolutie van de zes dorpen en de relatieve evolutie in elk dorp afzonderlijk. Tenslotte was het nog mogelijk een paragraaf op te stellen over de samenstelling der gezinnen.

Bij de verklaring van de evolutie werd rekening gehouden met factoren van economische en vooral van militaire aard.

De aard en het voorkomen van de bronnen hebben het tijds kader bepaald van ca. 1630 tot 1795.

Al deze dorpen zijn gelegen in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen. Onder het Ancien Régime behoorden Assenede en Ertvelde tot het Ambacht Assenede ; Boekhoute, Bassevelde en Oosteeklo tot het Ambacht Boekhoute. Assenede en Boekhoute waren de respectievelijke hoofdplaatsen. Watervliet was een afzonderlijke heerlijkheid welke ressorteerde onder het Brugse Vrije. Tot Assenede moet ook nog gerekend worden de heerlijkheid St. Albert, opgericht in 1614 en samengesteld uit gronden die na de

(1) Kaart van de bodemassociaties van België ; Centrum voor bodemkartering, Gent, 1958.

grote overstroming van 1377 opnieuw werden ingepolderd ².

Al deze dorpen behoren tegenwoordig tot het arrondissement Eeklo.

I. DE GEGEVENS.

A. VOLKSTELLING

1. *De status animarum van Assenede 1675* ³,

Deze « status animarum prout reperta fuerunt 1675 » kwam tot stand onder het priesterschap van pastoor Cornelis Beckers. Door wie de status is opgemaakt is niet bekend. Hij is evenmin volledig, nochtans kennen we het aantal inwoners. Dit eindresultaat kon onmogelijk gecontroleerd worden daar we slechts over ongeveer een vierde van de oorspronkelijke gegevens beschikken. Voor 13 straten of wijken wordt straat per straat, gezin per gezin opgegeven; naast de naam van de « pater familias » wordt ook deze van de echtgenote medegedeeld, het aantal kinderen, gespecificeerd in mannelijke en vrouwelijke door aanduiding van hun naam. Benevens de voor-naam wordt ook de ouderdom opgegeven, al of niet vergezeld van de vermelding « com(municant) » of « confit(entes) ». Daarbij komen nog de inwonenden al of niet familieleden, dienstpersoneel of vreemden. Ook kon nagegaan worden wie in een eigen of een gehuurd huis woonde, in dit laatste geval wordt soms de naam van de eigenaar gegeven.

Hoewel we slechts voor een vierde gedetailleerd ingelicht zijn, toch vonden we het interessant deze gegevens verder uit te werken. De bespreking ervan volgt in een afzonderlijke paragraaf. (Zie VI : De Samenstelling van de Gezinnen).

Aan de andere kant brengt het eindresultaat, zoals de steller van de status ons meedeelt het volgende naar voor:

« t' samen communicanten van Assenede	1045
« 't samen communicanten van de heerlijkheid St. Albert ⁴	253
Totaal:	1289

Verder wordt nog het aantal « lichtkinderen » en « onbequaeme minderjarige kinderen » opgegeven. Lichtkinderen zijn kinderen die de leeftijd hebben tussen 6 à 7 jaar totdat zij kommunikant worden. Zij worden als dusdanig aangeduid met de vermelding: « conf(irmantes) » of « confit(entes) ». « Onbequaeme minderjarige kinderen » zijn deze onder de 7 jaar.

(2) H. Coppejans-Desmedt, *Inventaris van het Archief van de Heerlijkheid en van de Polder van St. Albert*, Rijksarchief Gent, p. 16.

(3) Rijksarchief Gent, (voortaan R.A.G.) Fonds Ambacht Assenede Nr 111.

(4) Vrijheerlijkheid St. Albert ingericht onder Albrecht en Isabella. Bijna de helft van deze polder kwam in 1664 onder Hollands bewind. F. De Potter en J. Broekaert, *Geschiedenis der Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen*, 2e reeks, Arr. Eeklo, dl. 1, Assenede, p. 104.

Deze twee laatste groepen zijn ten getale van:

lichtkinderen Assenede:	321
lichtkinderen St. Albert:	53
Totaal:	374
« Onbequaeme minderjarige kinderen » Assenede:	335
« Onbequaeme minderjarige kinderen » St. Albert:	61
Totaal:	396

Dit geeft uiteindelijk voor Assenede en St. Albert samen:

kommunikanten ⁵ :	1298	of 62,7 %
lichtkinderen:	374	of 18 %
onbekwame kinderen:	396	of 19,1 %
Totaal:	2068	

2. De telling van 1709 ⁶.

Deze telling kwam tot stand als gevolg van een « placcaet » van 29 mei 1709 ⁷ en werd gehouden om economische redenen. Zij bevat een « staet ende declaratie van een generaelycke alle de graenen van wat nature die moghen wesen soo taerwe, cooren, gaever, geirte, bouquyt, boonen, erten ende vitsen etc... midtsgaeders den nomber van dhoofden ofte persoonen... » ⁸. 1709 is immers een zwaar crisisjaar: hoge landbouwprijzen door gebrek aan landbouwproducten. De winter van 1708 op 1709 was uiterst streng ⁹.

Niet voor alle dorpen van het behandeld gebied bleven de gegevens volledig bewaard. Zo ontbreken voor Assenede en Bassevelde het aantal inwoners.

3. De telling van 1729 voor Bassevelde.

Deze telling werd gevonden bij F. De Potter en J. Broeckart ¹⁰ zonder vermelding van de bron, hetgeen een controle uitsluit. Wij vergenoegen er ons mee de resultaten ervan mede te delen.

(5) Kommunikanten worden hier enkel vermeld als ze de leeftijd van ca. 14 jaar hebben bereikt.

(6) R.A.G. Fonds Raad van Vlaanderen, Fiscalen, nr 3339.

(7) M. Gachard, *Recueil des ordonnances des Pays-Bas*, 3e série 1700-1794, t. 2, pp. 237-238.

(8) Ook elders in Vlaanderen werd deze telling gehouden. Cfr. J. De Brouwere, *Les dénombrements de la Châtellenie d'Audenarde (1469-1801)*, Bulletin de la Commission Royale d'Histoire (B.C.R.H.), dl. 103, Brussel 1938, pp. 517-518.

P. Deprez, *Het bevolkingscijfer in de Heerlijkheid Nevele gedurende de 16e, 17e en 18e Eeuwen*, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, nieuwe reeks, dl. IX, 1955, p. 52.

A. De Vos, *De Bevolkingsevolutie van Evergem, Lovendegem, Sleidinge, Waarschoot en Zomergem gedurende de XVIIe en XVIIIe Eeuwen*, Appeltjes van het Meetjesland, nr 8, 1957, Eeklo, p. 9.

(9) E. Verlinden, *Chronique des Evénements météorologiques en Belgique, jusqu'en 1834*, uitgegeven in de Académie Royale de Belgique, Classe des Sciences, Mémoires, 2e série, tome VI, Brussel 1924, pp. 175-176.

(10) F. De Potter en J. Broeckart, *op. cit.*, dl. I, Bassevelde, p. 2.

1809 inwoners, samengesteld uit 1084 kommunikanten en 725 kinderen, verdeeld over 387 huisgezinnen. De kommunikanten maken hier 59,9 % van de totale bevolking uit. Het gemiddeld aantal leden per gezin bedraagt 4,6.

4. De tellingen van 1786¹¹.

Deze telling werd uitgevoerd krachtens « d'ordonnantie van sijne majesteit de Keyzer en de Koning in daeten 29 meye 1786 geëmaneert om te bereyden ene generaele nieuwe verdelinge der prochien ten platten lande »¹².

Zij werd voor Ertvelde wijk per wijk opgemaakt en geeft het aantal kommunikanten benevens het aantal kinderen boven en onder de 7 jaar. Voor Boekhoute, Bassevelde en Oosteeklo beschikken wij enkel over de totalen van kommunikanten, kinderen boven en onder de 7 jaar

	Komm.	Kinderen		Tot.
		+ 7 jaar	— 7 jaar	
<u>Ertvelde</u>	1371 (69,7 %)	225	371	1967
Boekhoute	656 (66,0 %)	133	204	993
Bassevelde	1483 (68,6 %)	285	281	1208
Oosteeklo	855 (70,8 %)	172	281	1208

5. De telling van 1792¹³.

Tot dit « denombrement van zielen » werd overgegaan ten gevolge van een kerkelijke ordonnantie. Zij vermeldt enkel het aantal inwoners voor Oosteeklo, maar is uitvoeriger voor Bassevelde, vermits zij per wijk de huisgezinnen met het aantal leden opgeeft.

Oosteeklo : 1589 inwoners.

Bassevelde : 2627 inwoners, verdeeld over 506 huisgezinnen, wat een gemiddelde geeft van 5,19 leden per huishouden.

6. De telling van 1794¹⁴.

Deze « tableau comprenant la population des communes » is niet alleen een volkstelling, maar ook een economische telling die ons inlicht over de veestapel en de graanvoorraad. Deze telling is daarbij voor Watervliet tamelijk gedetailleerd voor wat de bevolking betreft. Per gezin wordt het aantal leden gegeven verdeeld in twee groepen, nl. boven en onder de tien jaar.

(11) R.A.G., voor Ertvelde : Fonds Ambacht Assenede, nr 112, Boekhoute, Bassevelde en Oosteeklo : Fonds Ambacht Boekhoute, liasse 84.

(12) M.P. Verhaegen, *Recueil des Ordonnances des Pays-Bas Autrichiens*, 3e série 1700-1794, T. 12, pp. 504-505.

(13) R.A.G., Fonds Ambacht Boekhoute, liasse 84; enkel voor Bassevelde en Oosteeklo.

(14) Voor Assenede en Ertvelde : R.A.G., Fonds Ambacht Assenede nr 118. Watervliet : R.A.G., Fonds Heerlijkheid Watervliet, nr 229.

	Inwoners + 10 jaar	Inwoners — 10 jaar	Tot.	Gezinnen	Gem. leden per gezin
<u>Assenede:</u>	—	—	<u>2485</u>	—	—
<u>Ertvelde:</u>	—	—	<u>2350</u>	—	—
<u>Watervliet:</u>	1279	429	1708	324	5,2

7. De telling van 1796 ¹⁵.

Het is een « denombrement de la population et des bestiaux de toutes espèces ». Spijtig genoeg de enige telling die ons op een zelfde tijdstip voor al onze dorpen tegelijk inlicht.

Zij bevat voor de bevolking volgende rubrieken:

« Hommes mariés ou vœufs, femmes mariées ou vœuves; garçons de tout âge, filles de tout âge ».

	Geh. mann. of weduwn.	Geh. vrouwen of weduwen	Jongens	Meisjes	Tot.
<u>Assenede</u>	<u>229</u>	<u>303</u>	<u>509</u>	<u>501</u>	<u>1542</u>
<u>Boekhoute</u>	<u>196</u>	<u>221</u>	<u>372</u>	<u>354</u>	<u>1123</u>
<u>Ertvelde</u>	<u>100</u>	<u>80</u>	<u>60</u>	<u>70</u>	<u>310</u>
<u>Bassevelde</u>	459	492	855	787	2593
<u>Oosteeklo</u>	198	220	381	390	1189
<u>Watervliet</u>	259	274	320	230	1083

Opmerkelijk is de sterke achteruitgang t.o.v. 1794: 37% voor Assenede, 86% voor Ertvelde en 36% voor Watervliet. Het is weinig waarschijnlijk dat de buikloopepidemie van 1794 zulke nefaste gevolgen zou gehad hebben. Wellicht ligt de verklaring in een nota die we vonden op de telling van 1794 ¹⁶ onder de rubriek: « observations » en die luidt als volgt: « L'écoulement des eaux dans le métier d'Assenede étant interrompu par la mise de inondations salées, il est d'une évidente vérité que si les choses doivent rester dans l'état actuel les plus grandes parties des terres et même les habitations submergeront des eaux en ciel pendant l'hiver prochain comme nous avons expérimenté l'année 1785 lors de la guerre apparenti entre l'empereur et les Hollandais. Que de cette inondation doit suivre nécessairement une disette dans les fourages et que nous manqueront absolument de tout ce qui est notre seule ressource pendant l'hiver sera le peu de foin et paille dont quelques paroissiens seront pauvres ». Er is dus waarschijnlijk een tijdelijke emigratie geweest in afwachting dat de toestand opnieuw houdbaar werd.

(15) R.A.G., Fonds Département de l'Escaut, nr 1673.

(16) R.A.G., Fonds Ambacht Assenede, nr 118.

TABEL I: De gegevens der Tellingen

	1675	1709	1729	1786	1792	1794	1796	1801 ¹⁷
<u>Assenede</u>	<u>2068</u>	—	—	—	—	<u>2485</u>	<u>1542</u>	<u>3120</u>
Bassevelde	—	1502	1809	2159	2627	—	2593	2810
Boekhoute	—	594	—	993	—	—	1133	1175
<u>Ertvelde</u>	—	—	—	<u>1967</u>	—	<u>2350</u>	<u>310</u>	<u>2362</u>
Oosteeklo	—	536	—	1208	1589	—	1189	1528
Watervliet	—	992	—	—	—	1708	1083	1731

B. DE PAROCHIEREGISTERS.

Een bron van grote waarde zijn de gegevens van de burgerlijke stand. De geestelijken hebben vrij nauwkeurig geboorten en huwelijken opgetekend. Dit is echter niet het geval geweest met de overlijdens. Meestal worden de kindersterften niet opgetekend, soms bestaat er een afzonderlijk register voor de kindersterften, per uitzondering komen ze eens samen voor. Ze zijn dan ook veelal van weinig nut en waar we toch nauwkeurig ingelicht zijn, dan geldt het meestal een korte periode.

Het overlijdensregister van Bassevelde, dat de periode 1729-1765 bestrijkt¹⁸ vraagt nochtans enige toelichting, omdat het meer gegevens bevat dan gewoonlijk het geval is. Ieder jaar wordt er een staat van de parochie opgemaakt. Aldus krijgen we het aantal overleden kinderen en kommunikanten, terwijl terzelfdertijd ook het aantal geboorten wordt opgegeven. Dit licht ons in over het jaarlijks natuurlijk overschot of tekort, en ook over de verhouding kindersterften -kommunikantensterften. Welnu tussen 1729 en 1739 vallen 48,2% der sterften op rekening der kinderen en 51,7% op die der kommunikanten¹⁹.

In de volgende 26 jaar overlijden er meer kinderen (54,8%) dan kommunikanten (45,2%) nl. 9,6% meer²⁰. Voor de ganse periode 1729-1765 zijn de overlijdens als volgt verdeeld²¹:

Kinderen:	35,7%
Kommunikanten:	46,3%

Slechts voor Assenede, Bassevelde en Ertvelde kan men zich wenden tot het Rijksarchief Gent, ook gedeeltelijk voor Watervliet. Boekhoute en Oosteeklo zijn te plaatse op de gemeentehuizen gaan inzien, evenals voor zekere perioden van Watervliet.

Onze gegevens voor Assenede konden wij ook nog aanvullen dank zij enkele registers die bij E.H. deken van Assenede berusten.

(17) Deze gegevens werden gehaald uit: *Mémoire statistique du département de l'Escaut*, par M. Faipoult, préfet de ce département. Uitgegeven en ingeleid door P. Deprez, in Verhandelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, X, Gent 1960, p. 45.

(18) R.A.G., Fonds Burgerstand, Bassevelde nr 11.

(19) De totalen van 1729 tot 1739 zijn: 410 kommunikanten, 382 kinderen.

(20) De totalen van 1740 tot 1765 zijn: 964 kommunikanten, 382 kinderen.

(21) De totalen van 1729 tot 1765 zijn: 1374 kommunikanten, 1534 kinderen.

Volgende reeksen bleven bewaard, en werden nageteld en opgetekend.

	Dopen	Huwelijken
Assenede	1611-1796	1619-1796
Bassevelde	1629-1796	1613-1796
Boekhoute	1661-1796	1672-1796
Ertvelde	1634-1751	1634-1796
	1779-1792	-
Oosteeklo	1682-1796	1682-1796
Watervliet	1618-1796	1623-1796

De jaartotalen en de tienjaarlijkse gemiddelden werden als bijlagen ingelast.

C. DE KOMMUNIKANTENCIJFERS.

De cijfers der kommunikanten, opgegeven bij de dekanale bezoeken, vormen een derde belangrijke reeks gegevens.

Voor Assenede, Basevelde, Boekhoute, Ertvelde en Oosteeklo konden wij ze terugvinden in de « Visitations decanatus » van de dekenij Evergem ²².

Waar we voor wat de 17e eeuw betreft nog over een tamelijk doorlopende reeks beschikken, worden de leemten in de 18e eeuw groter. Na 1784 houden deze inlichtingen op.

Hoewel zeer belangrijk, toch dient dit soort van bronnen met omzichtigheid behandeld te worden. De nauwkeurigheid ervan hangt af van de nauwkeurigheid der locale geestelijkheid. Het is de dorpspastoor die jaarlijks het aantal paasplichtigen moet mede delen aan de deken bij diens inspectie. Niet alleen het aantal kommunikanten wordt opgegeven, ook zij die hun paasplicht verzuimen en de kettters (heretici) worden vermeld. De medegedeelde cijfers zijn vaak afrondingen en worden dan voorafgegaan door woordjes als circa, circiter... Zij blijven evenwel van waarde daar zij ons inlichten over een effectief deel van de bevolking terwijl de parochieregisters ons slechts toelaten een mogelijke evolutie te zien.

Als kommunikanten worden beschouwd alle personen die aan de paasplicht onderworpen zijn. De leeftijd waarop men paasplichtig wordt beantwoordt echter niet aan een uniforme regeling en verschilt dan ook van gebied tot gebied. Nochtans wordt aangenomen dat dit gebeurt tussen het 10e en het 14e levensjaar ²³. Uit de status animarum van Assenede ²⁴ kunnen we opmaken dat men pas op zijn 14e jaar kommunikant werd; daàr-

(22) R.A.G., Fonds Bisschoppelijk Archief, nrs K. 7966-8081, B. 2925-1954 en B. 117.

Deze gegevens werden ons bereidwillig meegedeeld door Dr. M. Gysseling.

De kommunikantencijfers van Watervliet, eertijds ressorterende onder het bisdom Brugge, konden wij niet raadplegen. Nazicht op het Rijksarchief te Brugge leverde slechts een paar cijfers op: Fonds « Nieuw Kerkarchief » nr 384 voor het jaar 1698: 800 en 900.

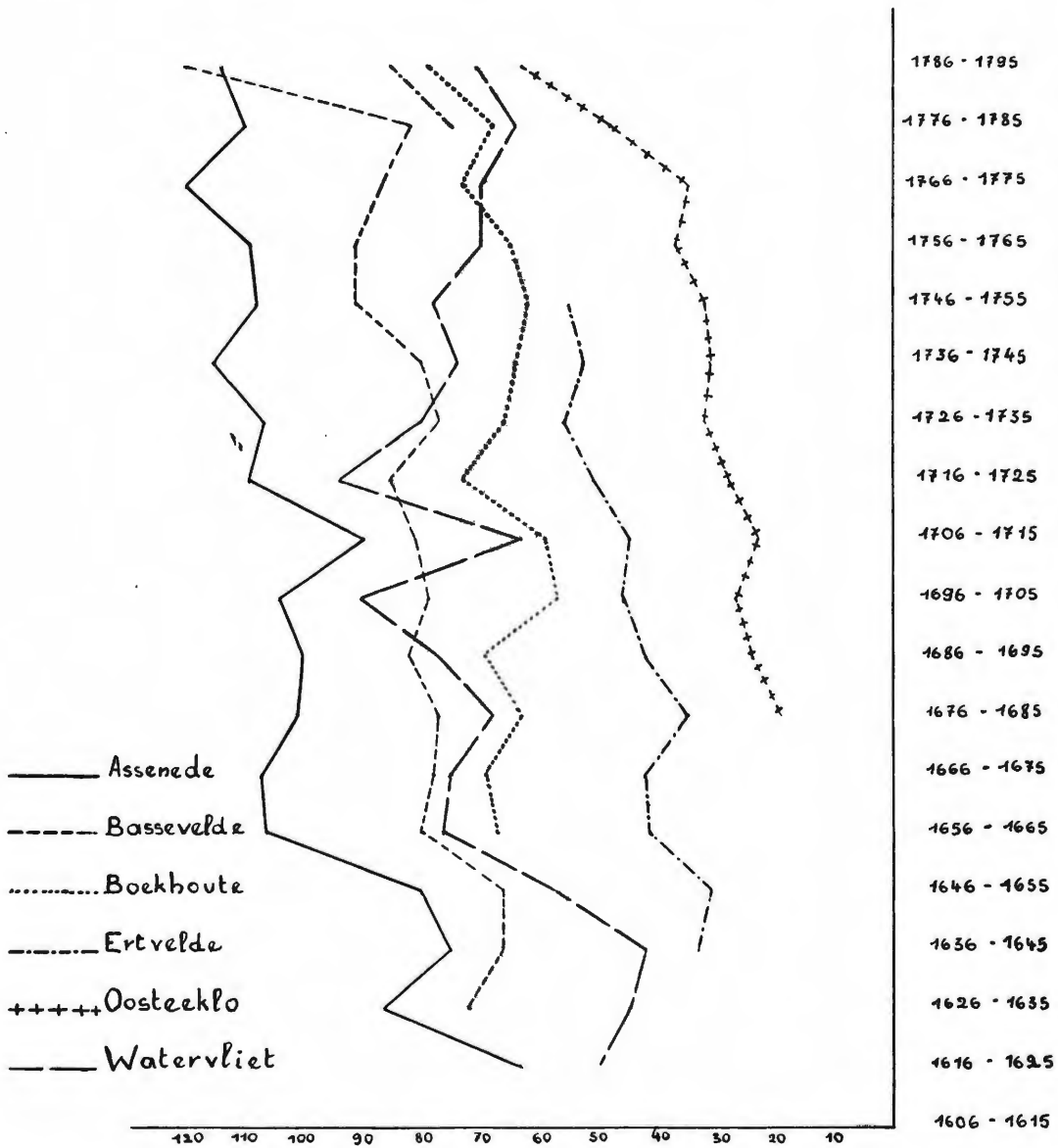
Nr 391 voor het jaar 1715: ± 1000.

(23) R. Mols, *Introduction à la démographie historique des villes d'Europe du XIVe au XVIIIe siècle*, dl. I, 1954, p. 236.

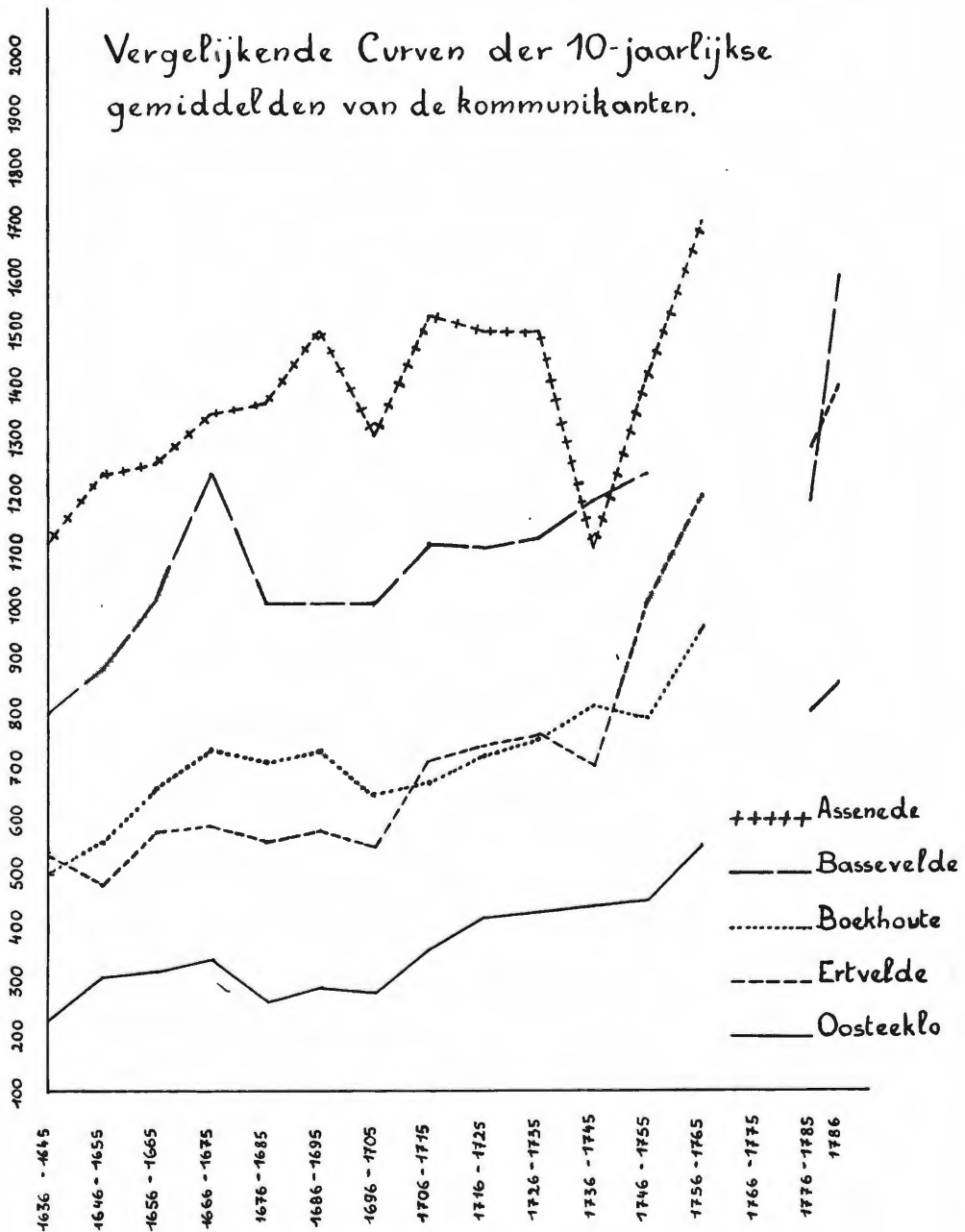
(24) Zie I. De gegevens, Volkstellingen.

GRAFIEK I

Vergelijkende Curven van de Geboorten

GRAFIEK II

voor zijn ze nog « sonder communie ». Uit de parochieregisters van Bassevelde blijkt dat de leeftijd waarop men tot kommuniseren toegelaten wordt ca. de 12 jaar ligt. Behoudens uitzonderingen worden de overlijdens van meer dan 12 jaar in het « Registrum defunctorum communicantium » opgenomen »²⁵.

Van groter belang is het probleem van de getalsterkte der kommunikanten t.o.v. de totale bevolking. In 1675 vertegenwoordigen zij te Assenede 62,7% der bevolking. In 1729 te Bassevelde slechts 59,9%.

In 1786 komen wij tot de volgende resultaten:

Bassevelde	68,6 %
Boekhoute	66,0 %
Ertvelde	69,7 %
Oosteeklo	70,8 %

De uitersten zijn begrepen tussen 59,9% en 70,8%, wat een verschil betekent van 10,9%. Hun getalsterkte is toegenomen t.o.v. de 17e eeuw²⁶. In de steden zou dit toe te schrijven zijn aan een vermeerdering van het aantal niet-kommunikanten daar men een daling van het percentage der laagste leeftijdsklassen vaststelt²⁷.

De getalsterkte moet op het platteland tussen de 60% en de 70% gelegen hebben. Verhouding die in de 17e eeuw dichter bij de 60 lag en in de 18e eeuw dichter bij de 70%²⁸. Deprez neemt aan dat zij gemiddeld tussen de 65% en de 70% der bevolking uitmaken²⁹.

Voor andere gebieden kon een vaste verhouding vastgesteld worden op ca. 66%³⁰. De schommelingen zijn hier te groot om een vaste verhouding voorop te stellen, zij gaan van ca. 60% tot ca. 70%.

De kommunkantencijfers volgen in bijlage. Vermeldingen die belang hebben voor het protestantisme hebben wij weggelaten, vermits zij in deze studie niet gebruikt worden. Zij kunnen eventueel later nog uitgegeven worden³¹.

(25) R.A.G., Fonds Burgerstand Bassevelde, Onr 10 (1729-1765).

(26) Ook C. De Rammelaere stelt dit verschijnsel vast: *De Bevolkingsevolutie in het Land van Schorisse (1569-1776)* in *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, nieuwe reeks, dl. XIII, 1959, p. 8.

(27) H. Van Werveke, *De Gentse St. Niklaasparochie in 1681*, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, nieuwe reeks, dl. XI, 1955, pp. 34-35. Er is ook een verschil tussen de perifere parochies, veel lager, en de centrale veel hoger. P. Deprez, *Het Gents bevolkingscijfer in de 2e helft van de 18e eeuw*, *Hand. der Maatsch. voor Gesch. en Oudheidkunde te Gent*, nieuwe reeks, dl. XI, 1957, p. 192.

(28) Wij vragen ons echter af of leeftijdsgrens tussen kommunikanten en niet-kommunikanten niet verschoven werd. Gedurende de 17e eeuw zou men ten volle 14 jaar moeten zijn om te kommuniseren, terwijl dat in de 18e ca. de 12 jaar zou zijn.

(29) P. Deprez, ... Nevele ... *op. cit.*, p. 36. Dit percent is evenwel aan schommelingen onderhevig.

(30) C. De Rammelaere, ... Schorisse ... *op. cit.*, p. 9.

A. De Vos, *De Bevolkingsevolutie van Evergem* *op. cit.*, p. 26.

(31) Het artikel van C. De Rammelaere, *Bijdrage tot de Geschiedenis van het Protestantisme in het Oudenaardse gedurende de moderne Periode*, *Hand. der Maatsch. voor Gesch. en Oudh. te Gent*, nieuwe reeks, dl. XIV, 1960, is hoofdzakelijk op dit soort van bronnen gebaseerd.

II. HET BEREKENEN VAN GEBOORTE- EN HUWELIJKSCOEFFICIENT

Het berekenen van een geboortecoëfficiënt is voor iedere demografische studie het essentiële probleem. De geboortecoëfficiënt beslist immers over het benaderend bevolkingscijfer: wanneer het niet aanvaardbaar wordt geacht, wordt ook het globale bevolkingscijfer onaanvaardbaar. Zoals in andere demografische studies moeten ook wij beroep doen op de beproefde methode van Prof. Van Werveke ³².

Voor 1675 namen we als basis voor het berekenen het gemiddeld geboortecijfer van de jaren 1671-1679. Voor 1709 het gemiddelde van 1705-1713, voor 1729 van 1725 tot 1733, voor 1786 de jaren 1782-1790, voor 1792 de periode 1788-1795, tenslotte voor 1794 van 1790 tot 1795.

Tabel van het aantal geboorten per duizend:

	1675	1709	1729	1786	1792	1794
<u>Assenede</u>	<u>49,24</u> ³³	—	—	—	—	<u>48,15</u>
Bassevelde	—	50,74	42,68	48,37	46,25	—
Boekhoute	—	55,66	—	73,51	—	—
Ertvelde	—	—	—	<u>41,96</u>	—	—
Oosteeklo	—	45,55 ³⁴	—	46,35	40,35	—
Watervliet	—	55,77	—	—	—	—
Tot. bev.	—	<u>3624</u>	—	<u>6327</u>	—	—
Tot. gem. geb.	—	<u>211,5</u>	—	<u>313,7</u>	—	—
Tot. Coëff.	—	<u>58,3%</u>	—	<u>49,5%</u>	—	—

Het valt onmiddellijk op dat wij hier voor hoge coëfficiënten staan, zij liggen alle boven de 40% (en bereiken zelfs 73%) en dit voor al onze dorpen. Van onze 6 dorpen heeft Oosteeklo de laagste coëfficiënten. Wat Ertvelde betreft kunnen we ons moeilijk uitspreken vermits we slechts over één cijfer beschikken.

Een vergelijking tussen 17e en 18e eeuwen kan niet gemaakt worden, daar er slechts een vergelijkingspunt is, namelijk Assenede in 1675. We moeten on beperken tot de vaststelling dat we voor Assenede een daling hebben van 1,9% in de 18e eeuw.

De 18e eeuw is aan heel wat schommelingen onderhevig geweest, op uitzondering van Boekhoute is er in de loop van deze eeuw een daling vast te stellen. Daling die het kleinst is voor Bassevelde met 4,49% en het grootst voor Watervliet met 12,42%. In Boekhoute stijgt de coëfficiënt van 1709 tot 1786 met 17,85%. Voor Oosteeklo liggen de uitersten tussen 45,55% (1709) en 40,35% (1792) wat een verschil maakt van 5,20%.

(32) H. Van Werveke, *De Curve van het Gentse Bevolkingscijfer in de 17e en de 18e Eeuwen*, Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie, Klasse der Letteren, jg. X, nr 8, Brussel 1948, p. 52.

(33) Slechts berekend op een gemiddelde van 7 jaar, 1678 en 1769 ontbreken.

(34) Slechts berekend op een gemiddelde van 7 jaar, 1712 en 1713 ontbreken.

De Vos bekwam als grootste schommeling 7.07%³⁵. De Rammelaere stelt als uiterste schommeling voor drie dorpen slechts 4,44%³⁶, terwijl Deprez tot 11%³⁷.

Een uitzonderlijk hoog coëfficiënt bekomen we voor Boekhoute in 1786 met 73,31%. Dalle stelde evenwel een nog hoger cijfer vast 90% in Stuivekenskerke voor het jaar 1655, in 1697 nochtans gedaald tot 62,8% dus met 27,5%³⁸. Ook Deprez krijgt coëfficiënten van 66,04% in 1786 en 64,83% in 1792 voor Zeveneken³⁹.

De andere cijfers schijnen ons normaal, want ook Van Gassen stelt hoge coëfficiënten vast dan nog voor een kleine stad: 52,39% (periode 1670-1694) en 61,54% (1695-1709) voor Geeraardsbergen⁴⁰. Te Pamele daarentegen zijn de coëfficiënten nogal laag⁴¹.

Al de coëfficiënten die hierboven werden aangehaald zijn berekend volgens de klassieke methode van Prof. Van Werveke waarbij steeds met een gemiddelde van 9 jaar wordt gewerkt, nl. 4 jaar vóór en 4 jaar na de telling, omdat aldus mogelijke toevallige schommelingen in de jaartotalen van geboorten en huwelijken worden uitgeschakeld. Het loont wellicht de moeite na te gaan of de jaartotalen van de geboorten constant blijven in grote zowel als in kleine dorpen. Vóór ons heeft De Rammelaere reeds een dergelijk onderzoek gedaan door berekening op gemiddelden van 3, 5, 7, 9, 11, 13 en 15 jaar onderscheidenlijk voor een groot dorp (Mater) en een klein (St. Kornelis-Horebeke). Dit leidde tot de vaststelling dat in een dorp met relatief grote bevolking, met natuurlijke spreiding, als Mater, de coëfficiënten vrij constant blijven; terwijl voor een kleiner dorp, waar de spreiding geringer is, als St. Kornelis-Horebeke, de schommelingen tussen de verschillende gemiddelden daarentegen vrij groot zijn⁴². Een zelfde opmerking werd reeds gemaakt door De Vos⁴³.

Voor dit onderzoek, verricht voor twee tellingen 1709 en 1786 hebben we onze keuze laten vallen op Bassevelde, als groot dorp, op Oosteeklo als klein dorp. Het is evenwel spijtig dat voor Oosteeklo voor de telling van 1709 twee jaren ontbreken (1712 en 1713) en voor 1786 een jaar (1779). Toch namen we dit zanddorp omdat het relatief het kleinste is, en van de relatief kleine nog het volledigste.

Het resultaat van die berekeningen laten we hier in tabelvorm volgen.

(35) A. De Vos, *De Bevolkingsevolutie ... op. cit.*, p. 35, grootste verschil te Waarschoot 7,07%.

(36) C. De Rammelaere, ... *Schorisse... op. cit.*, p. 12.

(37) P. Deprez, ... *Nevele... op. cit.*, p. 60.

(38) D. Dalle, *De Volkstelling van 1697 in Veurne-Ambacht en de evolutie van het Veurnse Bevolkingscijfer in de XVIIe Eeuw*, Handelingen van de Société d'Emulation, Brugge, dl. XC, aflevering 3-4, 1953, p. 124.

(39) P. Deprez, *Nevele, op. cit.*, p. 60.

(40) M.W. Van Gassen, *De bevolking van Geraardsbergen in 1693*, Land van Aalst, jg. VI, 1954, p. 260.

(41) C. De Rammelaere, *De Bevolking van de O.L.Vrouwparochie te Pamele (Oudenaarde) gedurende de 18e Eeuw*, Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, jg. 1954, p. 260.

(42) C. De Rammelaere, *Schorisse, op. cit.*, p. 10-11, voetnota 44.

(43) A. De Vos, *Evergem, op. cit.*, p. 32.

Telling van 1709.

	Bassevelde	Oosteeklo
1708-1710 (3 j.)	51,66‰	44,7‰
1707-1711 (5 j.)	53,39	45,52
1706-1712 (7 j.)	52,53	42,91 (1712 ontbreekt)
1705-1713 (9 j.)	50,74	45,55 (1712-1713 ontbreken)
1704-1714 (11 j.)	45,86	43,9 » » »
1703-1715 (13 j.)	47,57	43,07 » » »
1702-1716 (15 j.)	48,26	44,19 » » »

Telling van 1786.

1785-1787 (3 j.)	47,24‰	49,11‰
1784-1788 (5 j.)	49,51	46,18
1783-1789 (7 j.)	47,24	47,53
1782-1790 (9 j.)	48,37	46,35
1781-1791 (11 j.)	47,24	48,38
1780-1792 (13 j.)	46,77	47,56
1779-1793 (15 j.)	47,28	48,44 (1779 ontbreekt.)

We kunnen bezwaarlijk zeggen dat we hier een bevestiging hebben van de opmerking van De Rammelaere. Voor de telling van 1709 stellen we nu eens juist het tegenovergestelde vast. De schommelingen zijn het aanzienlijkst in het grootste dorp, Bassevelde, met als uitersten 53,39‰ (5 j.) en 45,86‰ (11 j.), terwijl dit voor Oosteeklo 42,91‰ (6 j.) en 45,55‰ (7 j.) is wat dus slechts een verschil van 3,36‰ betekent tegen 7,53‰ voor Bassevelde.

In 1786 zijn de schommelingen niet meer zo aanzienlijk: 2,75‰ voor Bassevelde en 2,93‰ voor Oosteeklo. Het verschil tussen beide dorpen is onbeduidend, nauwelijks 0,19‰.

We moeten nu de verhouding geboorten - huwelijken nagaan. Want zo deze verhouding constant blijft, dan betekent dit meteen dat tijdens die periode de huwelijksvruchtbaarheid weinig of niet veranderd is⁴⁴. De methode hierbij gebruikt is deze, welke Deprez toepaste voor Gent⁴⁵. Daarvoor nemen we het gemiddeld geboortecijfer van 10 jaar dat we delen door het gemiddeld aantal huwelijken van hetzelfde decennium en van de tien daaraan voorafgaande jaren.

Dergelijke bewerking geeft als resultaat:

	<u>Assenede</u>	Bassevelde	Boukhoute	<u>Ertvelde</u>	Oosteeklo	Watervliet
1626-1636	<u>3,2</u>	—	—	—	—	— (3,2)
1636-1645	<u>2,5</u>	—	—	—	—	2,6 (2,5)
1646-1655	<u>2,9</u>	4	—	<u>3,2</u>	—	2,6 (3,1)

(44) H. Van Werveke, *De Curve*, op. cit., p. 51.

(45) P. Deprez, *Het Gentse Bevolkingscijfer*, op. cit., p. 150.

1656-1665	<u>3,9</u>	3,9	—	<u>3,5</u>	—	3,7 (3,7)
1666-1675	<u>3,8</u>	3,5	—	<u>3,3</u>	—	3,9 (3,6)
1676-1685	<u>3,0</u>	3,1	3,8	<u>2,3</u>	—	4,0 (3,3)
1686-1695	<u>3,0</u>	3,4	3,8	<u>2,1</u>	—	4,0 (3,3)
1696-1705	<u>3,7</u>	3,8	3,5	<u>3,5</u>	4,9	4,7 (4,0)
1706-1715	<u>3,2</u>	3,2	3,6	<u>3,6</u>	3,6	3,0 (3,3)
1716-1725	<u>3,5</u>	3,0	3,9	<u>3,6</u>	3,4	4,2 (3,6)
1726-1735	<u>3,5</u>	2,8	3,4	<u>3,6</u>	3,7	3,5 (3,3)
1736-1745	<u>3,7</u>	3,6	3,6	<u>3,8</u>	3,7	3,6 (3,6)
1746-1755	<u>3,6</u>	3,9	3,6	<u>4,1</u>	3,7	3,9 (3,8)
1756-1765	<u>3,8</u>	3,9	3,6	—	4,4	3,2 (3,7)
1766-1775	<u>3,9</u>	4,1	4,2	—	4,3	3,5 (4,0)
1776-1785	<u>3,9</u>	3,6	3,8	<u>4,7</u>	7,4	3,6 (4,5)
1786-1795	<u>3,8</u>	5,1	4,7	<u>4,5</u>	5,6	4,0 (4,6)

Globaal gezien hebben we voor ons gebied schommelingen met als uiterste 2,3 (Ertvelde) en 7,4 (Oosteeklo). Dit is een vrij groot verschil te noemen en bevestigt nogmaals, hetgeen Deprez reeds vooropgesteld heeft en daarna door De Rammelaere herhaald werd: dat in kleine agglomeraties de verhouding tussen beide cijfers voortdurend schommelde ⁴⁶.

Per dorp hebben we respectievelijk als uitersten: 2,5 tot 3,9 voor Assenede; 2,8 tot 5,1 voor Bassevelde; 3,4 tot 4,7 voor Boekhoute; 2,3 tot 4,7 voor Oosteeklo en 2,6 tot 4,7 voor Watervliet.

Wanneer voor ieder dorp een gemiddelde verhouding berekend wordt, dan krijgen we het volgende:

<u>Assenede</u>	<u>3,6</u>
Bassevelde	<u>3,6</u>
Boekhoute	3,7
<u>Ertvelde</u>	<u>3,5</u>
<u>Oosteeklo</u>	<u>4,4</u>
Watervliet	3,5

Zo zien we dat deze verhoudingen weinig verschillen, als uitersten hebben we 3,5 en 4,4 wat nog niet eens een verschuiving betekent van 1.

Hierna hebben we de curven van de huwelijken en de geboorten in grafiek gebracht, waarin de huwelijken naar het voorbeeld van Prof. Van Werveke met 4 vermenigvuldigd zijn ⁴⁷. Daaruit blijkt dat gedurende het grootste deel van de 18e eeuw de huwelijken hoog lagen in verhouding tot de geboorten. Pas omstreeks het derde kwart van de eeuw verdwijnt de curve der huwelijken onder die der geboorten, uitzondering gemaakt voor Oosteeklo waar het reeds een tiental jaren vroeger gebeurt.

Voor 1709 en 1786 werd een globaal coëfficiënt berekend van vier dorpen samen. In 1709 voor Bassevelde, Boekhoute, Oosteeklo en Watervliet samen; in 1786 werd Watervliet vervangen door Ertvelde. Dit geeft

(46) P. Deprez, *Nevele, op. cit.*, p. 63.

C. De Rammelaere, *Schorisse, op. cit.*, p. 14.

(47) H. Van Werveke, *De Curve, op. cit.*, p.

respectievelijk in 1709: 58,3‰; in 1786 49,5‰; dit betekent een achteruitgang van 8,8‰.

Benevens het bijna klassiek geworden procédé voor de berekening van de verhouding geboorten-huwelijken werd nog een ander toegepast dat wellicht beter de werkelijkheid benadert. Dr. P. Deprez gaat namelijk van de stelling uit dat de geboorten van een bepaald decennium het resultaat zijn voor 50% van de huwelijken gesloten gedurende hetzelfde decennium, voor 35% van de huwelijken der tien daaraan voorafgaande jaren en voor 15% nog eens van de tien daaraan voorafgaande jaren⁴⁸. Het is op basis daarvan dat dan uiteindelijk de verhouding berekend wordt. Gemakkelijkshalve hebben we onze dorpen, voor zover mogelijk, twee per twee gegroepeerd. Boekhoute en Assenede samen, Bassevelde en Oosteeklo. Ertvelde werd buiten beschouwing gelaten wegens de grote hiaten in de gegevens (dopen ontbreken van 1751 tot 1779) zodat Watervliet alleen moest genomen worden. Bij het begin van de eeuw zien we praktisch overal een stijging. Bassevelde en Oosteeklo blijven evenwel op gelijke hoogte tot 1725. 1735 blijkt zonder uitzondering een dieptepunt te zijn. Voor Assenede en Boekhoute volgt daarop een status quo tot 1765 om dan snel omhoog te gaan tot 1775. Voor de andere dorpen krijgen we na 1725 een stijging die aanhoudt voor Watervliet tot 1755, voor Bassevelde en Oosteeklo nog een tiental jaren langer om dan te stagneren. In 1786 krijgen we opnieuw voor de vijf dorpen een inzinking en daarop volgend een stijging.

Op te merken valt dat bijvoorbeeld voor Watervliet, Assenede en Boekhoute de cijfers van het einde van de 18e eeuw weinig verschillen van die van het begin van de eeuw, deze drie dorpen zijn ook de vruchtbaarste.

Dergelijke methode heeft, geloven wij, het voordeel toevallige schommelingen in de verhouding geboorten-huwelijken uit te schakelen en aldus een beter beeld van de werkelijkheid te geven.

Het resultaat van deze berekeningen laten we hier in tabelvorm volgen (I, II, III).

(48) Deze stelling wordt uiteengezet en verantwoord door P. Deprez in zijn onuitgegeven doktoraatsverhandeling: *De Kasselrij van Oudburg in de 18e Eeuw. Bijdrage tot de studie van d sociale en economische Structuur van het Platteland*, april 1960, pp. 20 en v.

TABEL I.

Verhouding geboorten-huwelijken van Assenede en Boekhoute samen.

	Huw.	1686	1696	1706	1716	1726	1736	1746	1756	1766	1776	1786
1786	42,9											21,4
1776	50,4										25,2	17,6
1766	39,9									19,9	14,0	6,0
1756	45,3								22,6	15,9	6,8	
1746	47,8							23,9	17,7	7,2		
1736	46,3						23,1	16,2	6,9			
1726	51,7					25,8	18,1	7,8				
1716	50,7				25,3	17,8	7,6					
1706	47,9			23,9	16,8	7,2						
1696	38,3		19,1	13,4	5,8							
1686	49,0	24,5	17,2	7,3								
Tot.				46,6	47,9	50,8	48,8	47,9	46,2	43,0	46,0	45,0
Geb.				146,9	181,3	174,5	181,0	172,1	175,5	194,0	176,8	194,2
Verh.				3,3	3,9	3,4	3,7	3,5	3,7	4,5	3,8	4,3

Verklaring :

- 1) In de kolom *Huw.* staan de tienjaarlijkse gemiddelden van de huwelijken op beide dorpen samen.
- 2) 24,5 ; 17,2 en 7,3 zijn respectievelijk 50% der huwelijken voor 1686-1695, 35% 1696-1705, 15% 1706-1715.
- 3) Op de verticale lijn 1706 staan als cijfers 23,9 ; 13,4 en 7,3 ; dit zijn respectievelijk 50% der huwelijken van 1706-1715, 35% van 1696-1705 en 15% van 1686-1695 ; de som daarvan is 44,6. Welnu het tot. gemiddeld aantal geboorten van 1706-1715 is het resultaat van die 44,6 huwelijken verdeeld over 30 jaren volgens het principe 50%, 35% en 15%. De verhouding 146,9 geboorten (2 dorpen samen) en 44,6 huwelijken is 3,3.

TABEL II.

Verhouding geboorten en huwelijken van Bassevelde en Oosteeklo samen.

	Huw.	1686	1696	1706	1716	1726	1736	1746	1756	1766	1776	1786
1786	41,1											20,5
1776	37,9										18,9	13,2
1766	29,7									14,8	10,4	4,5
1756	28,2								14,1	9,9	4,2	
1746	33,5							16,7	11,7	5,1		
1736	26,0						13,0	9,1	3,9			
1726	31,1					15,5	10,9	4,6				
1716	34,5				17,2	12,0	5,2					
1706	37,0			18,5	12,9	5,6						
1696	24,9		12,4	8,7	3,7							
1686	27,1	13,5	9,5	4,0								
Tot.				31,2	33,8	33,1	29,1	30,4	27,7	29,8	33,5	28,2
Geb.				103,7	111,9	109,1	109,9	122,1	126,7	122,1	131,0	183,4
Verh.				3,3	3,3	3,2	3,7	4,0	4,2	4,0	3,9	4,8

TABEL III.

Verhouding geboorten-huwelijken van Watervliet.

	Huw.	1686	1696	1706	1716	1726	1736	1746	1756	1766	1776	1786
1786	19,5											9,7
1776	16,0										8,0	5,6
1766	18,9									9,4	6,6	2,9
1756	21,2								10,6	7,4	3,2	
1746	21,4							10,7	7,5	3,2		
1736	17,9						8,9	6,3	2,7			
1726	22,5					11,2	7,9	3,4				
1716	22,0				11,0	7,7	3,3					
1706	22,1			11,0	7,8	3,3						
1696	19,2		9,6	6,7	2,9							
1686	18,2	9,1	5,4	2,7								
Tot.				20,4	21,7	22,2	20,1	20,4	20,8	20,0	17,8	18,2
Geb.				62,4	93,3	79,5	73,6	77,9	70,1	70,1	63,9	71,0
Verh.				3,0	4,2	3,5	3,6	3,8	3,3	3,5	3,5	3,9

Is er geen vaste lijn te trekken in de evolutie der geboortecoëfficiënten, dan is dit wel het geval met de huwelijkscoëfficiënten.

	1675	1709	1729	1786	1792	1794
<u>Assenede</u>	<u>17,89</u>	—	—	—	—	<u>10,98</u>
Bassevelde	—	18,64	12,52	10,89	8,80	—
Boekhoute	—	31,32	—	16,77	—	—
Ertvelde	—	—	—	<u>9,93</u>	—	<u>7,58</u>
Oosteeklo	—	12,74 ⁴⁹	—	11,81	7,62	—
Watervliet	—	21,50	—	—	—	11,70
Tot. bev.	—	3624	—	6327	—	—
Tot. gem. huw.	—	74,8	—	72,4	—	—
Tot. coëff.	—	20,6‰	—	11,4‰	—	—

Over gans delijn is er een continuele daling te merken voor gans de 18e eeuw, wat overeenstemt met de geboortecoëfficiënten op uitzondering van Boekhoute. Deze dalingen voor de huwelijken zijn soms vrij aanzienlijk. De verschuivingen zijn de volgende:

Assenede:	daling van 7,9 ‰
Bassevelde:	daling van 9,84 ‰
Boekhoute:	daling van 15,55 ‰
Ertvelde:	daling van 2,35 ‰
Oosteeklo:	daling van 5,12 ‰
Watervliet:	daling van 10,80 ‰

De coëfficiënten vallen voor Bassevelde, Boekhoute en Watervliet tot ongeveer op de helft terug. Een globaal coëfficiënt voor vier dorpen samen in 1709 (Bassevelde, Ertvelde, Oosteeklo en Watervliet) en 1786 (Bassevelde, Boekhoute, Ertvelde en Oosteeklo) toont eenzelfde achteruitgang:

1709	20,6‰
1786	11,4‰

De verschillen zijn dus relatief veel groter dan voor de geboorten. Daarom en omdat de huwelijken uiteraard meer afhankelijk zijn van tijdsomstandigheden, zal bij verdere berekening geen gebruik gemaakt worden van deze cijfers.

Ook wanneer we de curven bekijken, merken we een grotere disconcordantie tussen geboorten en huwelijken op het einde van de 18e eeuw.

De teruggang van de huwelijken in de 18e eeuw komt niet alleen voor in ons gebied. Ook De Vos constateert een daling na 1750 ⁵⁰. In het Land van Nevele ligt de tweede helft der 18e eeuw eveneens lager dan de eerste helft, nochtans krijgen we daar voor de dorpen Nevele, Vinkt, St. Maria-Lerne en St. Martens-Lerne in 1792 opnieuw een lichte stijging t.o.v. 1786 ⁵¹. Voor het Land van Schorisse is er geen vaste lijn te trekken, in St. Maria-Horebeke krijgen we zelfs een continuele stijging ⁵².

(49) Slechts berekend op een gemiddelde van 6 jaar: 1711, 1712 en 1713 ontbreken.

(50) A. De Vos, *De Bevolkingsevolutie*, op. cit., pp. 35 en 36.

(51) P. Deprez, *Nevele*, op. cit., pp. 65-66.

(52) C. De Rammelaere, *Schorisse*, op. cit. p. 15.

III. DE BEREKENING VAN EEN BENADEREND BEVOLKINGSCIJFER

Bij deze berekening zal geen gebruik gemaakt worden van kommunikan-tencijfers. Weliswaar beschikken we over cijfers, doch zij verschaffen maar 4, 5, 6 tot 7 gegevens per decennium; voor de 18e eeuw moest vaak genoeg genomen worden met een cijfer op tien jaar. Verder kon er zoals hoger vermeld geen vaste verhouding worden vastgesteld t.o.v. de totale bevolking, daar de verschillen zowel in de tijd als van dorp tot dorp te groot zijn.

Dit heeft er toe geleid enkel een benaderend bevolkingscijfer te berekenen op basis van tienjaarlijkse geboortegemiddelden. Zij vormen in dit geval ook een veel aaneengeslotener reeks van gegevens.

Bij deze berekening werd gebruik gemaakt van volgende coëfficiënten. Voor Assenede namen we 49,24%o tot 1705, tot 1745 48,69%o, dit is het gemiddelde van de coëfficiënten van 1675 en 1794; na 1745 gebruikten we 48,15%o. Voor de overige dorpen gebruikten we gedurende de 17e eeuw het gemiddelde van de coëfficiënten van 1709, dit is 51,94%o. Van 1705 tot 1745 namen we de respectievelijke coëfficiënten van 1709: Bassevelde 50,34%o, Boekhoute 55,66%o, Oosteeklo 45,55o, Watervliet 55,77%o. Voor Ertvelde namen wij de coëfficiënt 51,94%o. Voor de tweede helft van de 18e eeuw waren de coëfficiënten respectievelijk Assenede 48,69%o, Bassevelde 47,31%o, Boekhoute 73,51%o, Ertvelde 41,96%o, Oosteeklo 43,35%o, en Watervliet 43,32%o. Waar het mogelijk was werd het gemiddelde genomen van 1786 en 1792 of 1794 samen, zo voor Bassevelde en Oosteeklo.

Het benaderend bevolkingscijfer:

	<u>Assenede</u>	Bassevelde	Boekhoute	<u>Ertvelde</u>	Oosteeklo	Watervliet
1616-1625	1281	—	—	639	—	960
1626-1635	1746	1397	—	608	—	864
1636-1645	1525	1265	—	639	—	816
1646-1655	1598	1266	—	608	—	1095
1656-1665	2156	1547	1289	779	—	1461
1666-1675	2179	1494	1334	800	—	1434
1676-1685	2081	1492	1208	664	370	1299
1686-1695	2042	1582	1341	806	462	1482
1696-1705	2166	1513	1084	891	537	1726
1706-1715	1825	1588	1042	864	513	1118
1716-1725	2236	1669	1300	985	597	1672
1726-1735	2224	1525	1189	1072	695	1425
1736-1745	2394	1560	1157	1014	675	1319
1746-1755	2248	1915	851	1310	727	1798
1756-1765	2277	1915	876	—	832	1618
1766-1775	2481	1843	995	—	805	1618
1776-1785	2253	1722	912	1777	1118	1475
1786-1795	2378	2540	1066	2021	1457	1638

IV. DE ALGEMENE DEMOGRAFISCHE EVOLUTIE

De elementen waarop we ons gebaseerd hebben ter verklaring van de bevolkingsevolutie zijn hoofdzakelijk van drieërlei aard. Naast factoren van militaire en economische aard hadden ook de besmettelijke ziekten hun invloed op de ontwikkeling.

De politieke gebeurtenissen hebben zeker sterk hun invloed laten gelden op de bevolkingsevolutie, maar ook de economische crisissen die zich in de loop der tijden hebben voorgedaan lieten hun stempel na, zoals verder zal blijken.

De buikloopepidemie die hier te lande woedde in 1794 deed de sterften in 1794 en 1795 zeer hoog oplopen, tot het dubbel van 1793⁵³.

1. 1616 - 1645

Voor de eerste helft van de 17e eeuw zijn we slechts matig ingelicht op demografisch gebied. Wij moeten hoofdzakelijk afgaan op de geboorten. Gedurende het tweede kwart van deze eeuw krijgen we een regressie van de geboorten die sterker wordt naar het midden van de eeuw toe (zie grafiek I).

Het dieptepunt situeert zich omstreeks de jaren 1645-1646. Gedurende deze periode is vooral het noorden van Vlaanderen het toneel van verwoestingen en oorlogsgeweld, te meer nog daar het grensgebied vormt tussen de Spaanse Nederlanden en de Verenigde Provinciën. Reeds in 1635 hadden de Verenigde Provinciën en Frankrijk zich verbonden om een deel van de Spaanse troepen die tegen Frankrijk oprukten in het noorden vast te houden⁵⁴. Er wordt besloten Duinkerken te veroveren. Ter inleiding van dit opzet wordt een aanslag op Hulst beraamd die afgelast wordt, daarop keren de aanvallers zich tegen het fort van Philippine in 1639. Het contributieland (bezuiden ons gebied) was van 1635 af het toneel van represaillemaatregelen vanwege de Staatse troepen⁵⁵. Het lijdt geen twijfel dat ook de hier behandelde dorpen daar de weerslag van ondervonden. Tot 1648 zal het noorden van Vlaanderen, de vier Ambachten inzonderheid, geteisterd worden door schermutselingen en heen en weer trekkende troepen⁵⁶.

In 1643 nemen de Staatse troepen Hulst, in 1645 het Sas van Gent. Afdelingen worden gelegerd te Assenede en te Zelzate, dat in 1644 door de Hollanders ingenomen wordt. Van daaruit worden raids en strooptochten uitgevoerd⁵⁷.

(53) De jaartotalen zijn :

	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Watervliet
1793	75	55	56	44
1794	129	82	104	70
1795	120	102	79	75

(54) H. Pirenne : *Histoire de Belgique*, dl. IV, p. 275 e.v.

(55) A. De Vos : *Krijgsverrichtingen in en om Zuid-Meetjesland tijdens de laatste fase van de 80 j. oorlog (1621-1648)*.

(56) J.M. Wijn : *Krijgsbedrijven onder Frederik-Hendrik*, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. VI, pp. 274 e.v.

(57) De Potter en Broeckaert : *Gesch. der Gem. van O.-Vl.*, 2e reeks, Arr. Eeklo, Gent 1870-1872. Assenede, pp. 133-135.

Herhaaldelijk werd ook het onderwaterzetten aangewend om de invalen tegen te houden, natuurlijk nogmaals ten koste van de bevolking⁵⁸.

Geen van onze dorpen zal van de verschrikkingen van gevechten en rooftochten der doortrekkende troepen gespaard blijven. In 1641 wordt te Boekhoute slag geleverd tussen Staatsen en Spanjaarden⁵⁹. In 1644 komt het tot een treffen tussen generaal Spar en de Franse generaal La Motte te Ertvelde⁶⁰. Oosteeklo zucht in 1645 onder daar gelegerde Hollandse troepen⁶¹. Frederik-Hendrik valt in 1631 Watervliet binnen. In 1645 is het de Prins van Oranje zelf⁶².

De geboorten dalen van 80 in 1639 tot 57 in 1647 te Assenede, in Bassevelde vallen zij bijna tot de helft terug: 70 in 1639 tot 38 in 1646. Voor Ertvelde krijgen we in 1644 slechts 19 geboorten tegen 33 in 1639. De opeenvolgende gebeurtenissen hebben vanzelfsprekend nog sterker op de huwelijken gedrukt (Zie grafieken III - VIII). In Assenede noteren we in 1645 9 huwelijken tegen 22 in 1639, voor Bassevelde 4 in 1645 tegen 21 in 1640. De weerslag op de kommuntantencijfers is minder merkbaar, gezien het gebrek aan materiaal (Zie grafiek II). Toch zien we in Boekhoute het aantal met 70 eenheden verminderen tussen 1639(540) en 1644 (470). Nochtans moeten we hier waarschijnlijk voor een dieptepunt staan. Want na 1645 tonen de vergelijkende curven ons een stijgende lijn tot 1675.

Naast de militaire gebeurtenissen moet hier ook de nadruk gelegd worden op de prijzen-evoluties. Kort opeenvolgende duurtjaren tussen 1640 en 1650 moeten zeker niet als gunstig beschouwd worden voor de bevolkingsevolutie⁶³.

2. 1646 - 1675.

De vrede van Munster in 1648 bracht voor onze gewesten een verademing. Deze relatief rustige periode manifesteert zich ook op demografisch gebied⁶⁴. Wat de kommuntanten betreft krijgen we een sterke stijging tot 1675. In de jaren 70 moet de bevolkingscurve haar toppunt van de 17e eeuw bereikt hebben. Het optreden van Turenne in de jaren 1658-1659 schijnt toch zijn invloed gehad te hebben op het kommuntantenaantal want overal stellen we een achteruitgang vast. In Assenede zijn er zelfs

(58) V. Fris : *Histoire de Gand*, Brussel 1913, p. 249.

(59) De Potter en Broeckaert, 2e deel, Boekhoute, p. 98.

(60) De Potter en Broeckaert, 2e deel, Ertvelde, p. 27.

(61) De Potter en Broeckaert, 3e deel, Oosteeklo, p. 12.

(62) De Potter en Broeckaert, 3e deel, Watervliet, p. 36.

(63) Prof. Dr. C. Verlinden en medewerkers : *Documenten voor de Geschiedenis van prijzen en lonen in Vl. en Brabant (XVe-XVIIIe eeuw)*. Werken uitgegeven door de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte, Rijksuniversiteit te Gent, 1959, grafieken blz. 25, 27 en 29.

(64) Niet alleen voor ons gebied, maar ook elders doet zich een zelfde verschijnsel voor. P. Deprez, *Nevele, op. cit.*, pp. 68-69.

A. De Vos, *De Bevolkingsevolutie, op. cit.*, zie grafieken I tot V, pp. 23-33.

De Rammelaere : *Schorisse, op. cit.*, p. 24.

80 eenheden minder in 1658 vergeleken met 1657⁶⁵. Deze crisis is echter van korte duur geweest en heeft weinig invloed gehad, en de curve gaat in stijgende lijn tot 1675.

De geboorten stijgen zeer snel tot 1665, waarop dan een stagnatie of zelfs een lichte achteruitgang volgt tot 1675, feit dat misschien ook de achteruitgang van de kommunikanten vanaf 1676 helpt verklaren.

De huwelijken vertonen een diepe knik in 1665, dit wijst erop dat de bedreiging der Fransen toch ook in het noorden van Vlaanderen niet denkbeeldig moet geweest zijn want de achteruitgang is het sterkst tussen 1658 en 1662.

Te Assenede vallen zij van 1658 tot 1659 van 32 op 13 (16 in 1661). Voor Bassevelde noteerden we in 1657 34 huwelijken, in de daarop volgende 3 jaren, respectievelijk 19, 20 en 20, in 1661 slechts 15. Ook in Watervliet verminderen ze ongeveer met 50%. In Oosteeklo was men zo bevreesd in 1658 dat besloten werd de Kerkarchieven naar Gent in veiligheid te brengen⁶⁶.

De vrede der Pyreneeën kon slechts een kortstondige rust teweeg brengen. In 1667 breekt de Devolutieoorlog uit, eens te meer moeten onze gewesten het ontgelden. Het W. en het Z. van Vlaanderen worden door de Fransen overrompeld⁶⁷. Gent wordt bedreigd en het omliggende platteland zwaar gehavend⁶⁸. Krijgsbenden van verschillende nationaliteit doortrekken het land, rovend en plunderend, en de bevolking terroriserend. Het N. van Vlaanderen en dus ook onze dorpen hebben daar echter minder van te lijden gehad, het strijdtoneel lag nu in het W. en het Z. Nochtans neemt in 1667 een deel van de bevolking van Bassevelde de vlucht⁶⁹. Ook Boekhoute ondergaat de verschrikkingen van doortrekkende en tijdelijk daar gekantonnerde troepen⁷⁰. Dit schijnt nochtans niet belet te hebben dat de bevolking verder steeg, hoewel de gebeurtenissen van 1667 plaatselijk wel gevolgen meebrachten. Wij stellen een sterke vermindering vast van geboorten in 1667 voor Assenede en Bassevelde, respectievelijk met 40 en 22 eenheden.

Terwijl er ook 10 en 9 huwelijken minder zijn⁷¹, krijgen we daarenboven een hoger sterftcijfer. Hier nu een overzichtelijke tabel der sterftcijfers voor deze periode.

(65) De totalen waren van 1657 tot 1662 :

	1657	1658	1659	1660	1661	1662
Assenede	1200	1120	1173	1243	1295	1270
Bassevelde	1000	1003	989	999	1000	1008
Boekhoute	620	660	631	626	658	691
Ertvelde	563	552	536	623	588	576
Oosteeklo	323	311	309	301	304	297

(66) De Potter en Broeckaert : 2e reeks, Arr. Eeklo, 1e dl., Oosteeklo, p. 12.

(67) Pirenne, *op. cit.*, dl. V, p. 21.

(68) Fris, *op. cit.*, pp. 256-258.

(69) De Potter en Broeckaert, 2e reeks, dl. 1, Bassevelde, p. 18-19.

Zie ook H. Van Werveke, *De Curve, op. cit.*, p. 98.

(70) De Potter en Broeckaert, 2e reeks, dl. 1, Boekhoute, p. 99.

(71) De totalen zijn :	Geb.:	1666	1667	Huw.:	1666	1667
	Assenede	135	94	27	17	
	Bassevelde	79	57	30	21	

	Bassevelde	Boekhoute ⁷²	Ertvelde	Watervliet ⁸⁷
1666	38	—	33	103
1667	69	—	43	136
1668	81	—	43	146
1669	71	116	53	116
1670	56	73	28	114

3. 1676 - 1715.

De vrede van Aken (1668) was slechts van korte duur. Reeds in 1672 herneemt Lodewijk XIV zijn veroveringsoorlogen. Onze dorpen liggen echter buiten het strijdtoneel, hoewel men ook daar niet gerust was in het verloop der gebeurtenissen. Immers op het einde van 1683 hielden de Fransen een geweldige strooptocht in het Meetjesland en richtten enorme schade aan. In 9 dorpen werden 492 huizen platgebrand ⁷⁴. Assenede heeft steeds weer af te rekenen met doortrekkende troepen ⁷⁵. Boekhoute laat in 1667 haar archieven in veiligheid brengen ⁷⁶, twee jaar vroeger had ook Watervliet haar Kerkarchieven naar Brugge overgebracht ⁷⁷.

Dit heeft niet belet dat we in Assenede een steeds groter aantal kommunikanten krijgen en wel tot 1693. In Bassevelde daarentegen blijft het aantal paasplichtigen stabiel, toch is het aantal lager dan gedurende het decennium 1666-1675. Ook de andere dorpen blijven stationair, maar steeds iets lager dan in genoemde 10 jaren. Na 1706 gaat de curve weer overal naar omhoog. Bevreemdend is de evolutie in Assenede waar we steeds een stijgende lijn krijgen en dit tot 1695 daar waar de kommunikanten voor onze andere dorpen reeds 10 jaar vroeger afnemen.

De geboorten tonen overal een naar beneden gerichte spits in 1685, in het volgend decennium stijgen zij opnieuw, alleen voor Assenede krijgen we een lichte daling. De evolutie tot 1715 is dan verschillend naargelang de dorpen. In Assenede, Ertvelde, Oosteeklo en Watervliet neemt het geboorteaantal tot 1705 toe, om dan tot 1715 opnieuw te vallen. Boekhoute en Bassevelde kennen deze regressie reeds in 1705 om dan opnieuw te hernemen. Ook de huwelijken vermeerderden tot 1695, in Watervliet evenwel slechts tot 1675, om dan terug te vallen tot ca. 1705, waar we weer een stijging krijgen. Dit heeft echter niet tot massale ontvolking geleid, wel kan men spreken van een stilstand of een achteruitgang van de bevolking. Globaal gezien moet de bevolking er in de 17e eeuw toch op vooruit gegaan zijn, zij het dan niet zonder moeilijkheden ⁷⁸.

Leggen we er de nadruk op dat 1709-10 zeer dure jaren zijn ⁷⁹ en dat deze crisisjaren naast de oorlogsgebeurtenissen zeker mede verantwoordelijk zijn voor deze stilstand in de evolutie.

Bij dit op- en afgaan van de bevolking hebben de militaire gebeurtenis-

(72) en (73) Deze cijfers zijn volledig kommunik. en niet-kommun.

(74) A. De Vos: *Franse Invalen in Zuid-Meetjesland, 1648-1713*. Appeltjes van het Meetjesland, IX, 1958, pp. 20-21.

(75) De Potter en Broeckaert, pp. 134-135.

(76) De Potter en Broeckaert, p. 99.

(77) De Potter en Broeckaert, dl. 3, p. 36.

sen zeker weer hun rol gespeeld. Vrede en oorlog volgen elkaar op en steeds weer zijn de Zuidelijke Nederlanden het slagveld van Europa of hebben zware lasten te dragen vanwege de troepen.

In 1678 bezetten de Fransen de ambachten Boekhoute en Assenede⁸⁰. In 1683 steken de Fransen te Boekhoute de huizen in brand⁸¹. Dit is volop de periode waarin zij op bevel van Louvois systematisch het land plunderden en verwoestten⁸². In 1687 wordt Boekhoute herhaaldelijk geïsteerd door het garnizoen van Philippine, in 1690 sluiten de Hollanders de haven, in 1701 zijn het opnieuw de Fransen die het leven ondraaglijk maken. Het volgend jaar zetten de Hollanders de sluizen open terwijl de streek onveilig gemaakt wordt door diverse soldaten en krijgslieden van generaal Spar. De bevolking in de Zuidelijke Nederlanden leeft werkelijk in en onder een terreurregime waarin de geallieerde troepen allerminst vrijuit gaan⁸³. In 1707 worden Boekhoute en Bassevelde nogmaals onder water gezet, het jaar daarop worden burgers opgeëist onder bedreiging van nieuwe overstromingen; velen nemen dan ook de vlucht⁸⁴.

Ook de andere dorpen worden niet van rampen gespaard. In het begin van de 18e eeuw laat de Franse generaal La Motte Ertvelde onder water lopen⁸⁵. In 1701 worden de papieren van het ambacht Assenede naar Gent overgebracht⁸⁶. In 1704 is gans ons gebied de prooi van de willekeur van generaal Spars krijgsbenden⁸⁷. Watervliet heeft van 1702 tot 1709 veel te lijden gehad van Denen⁸⁸. Herhaaldelijk werden georganiseerde strooptochten gehouden, in 1684 vooral in het land van Waas en het noorden van Vlaanderen, dergelijke raid van de Fransen in januari 1691 in het naburige land van Waas bracht hun 1.800.000 livres op⁸⁹. Tot de vrede van Utrecht zullen vreemde troepen Vlaanderen blijven teisteren, niet alleen zijn er de plunderingen der Fransen maar ook de uitspattingen der Anglo-Bataafse soldaten⁹⁰.

(78) J.A. Van Houtte in *Onze zeventiende Eeuw, Ongelukseeuw?*, Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Kl. der Letteren, jg. XV, 1953, nr. 8 : beweert dat de miserie van de volksmassa slechts zelden tot het bittere uiterste moet zijn gegaan (p. 14). Dit is voor wat het platteland betreft misschien wel iets te optimistisch.

(79) Prof. Dr. C. Verlinden en medewerkers : *Documenten voor Prijzen en Lonen*, op. cit., grafieken pp. 25, 27 en 29.

(80) Pirenne H.: *Histoire de Belgique*, dl. V, pp. 33-34.

(81) De Potter en Broeckaert : *Gesch. van de Gem. der Prov. O.-Vl.*, 2e reeks, Arr. Eeklo, p. 99.

(82) V. Fris : *Histoire de Gand*, Brussel 1913, p. 264.

(83) H. Van Houtte : *Les occupations étrangères en Belgique sous l'Ancien Régime*, 2 dln. Gent-Parijs, 1930, dl. I, p. 69, dl. II, p. 345.

(84) De Potter en Broeckaert : *Gesch. van de Gem. der Prov. O.-Vl.*, 2e reeks, Arr. Eeklo, pp. 100-103.

(85) De Potter en Broeckaert, op. cit., p. 28

(86) De Potter en Broeckaert, op. cit., pp. 134-135.

(87) De Potter en Broeckaert, op. cit., Assenede 134-135, Bassevelde pp. 18-19.

(88) De Potter en Broeckaert, op. cit., p. 37.

(89) H. Pirenne, dl. V, p. 38 en p. 41.

(90) V. Fris, op. cit., pp. 273-275.

Cfr. De Vos : *De Franse invallen in Z.-Meetjesland*. Appeltjes van het Meetjesland, IX, 1958, pp. 23-24.

Hoewel A.J. Veenendaal in zijn werk *Het Engels-Nederlands condominium in de*

4. 1716 - 1795.

Tot 1745 hebben we geen noemenswaardige evolutie. Het aantal kommunikanten ondergaat geen meldenswaardige veranderingen zelfs niet in Assenede waar ze in het decennium 1736-1745 verminderen met 6,2% t.o.v. de tien voorafgaande jaren. Het geboortecijfer evenwel ondergaat grote schommelingen. Na een sterke stijging voor alle gemeenten tot 1725 gaan de geboorten lichtjes achteruit, behalve voor Ertvelde en Oosteeklo waar de stijging doorgaat tot 1735 om pas daarna te dalen, tot 1745. Het is speciaal in het begin van de jaren 40 dat we deze regressie bemerken. Wij menen dat de hongersnood die hier in Vlaanderen in 1740 heerste verantwoordelijk is voor deze tijdelijke achteruitgang⁹¹.

De Oostenrijkse Successieoorlog die in 1744 uitbrak en invallen en tijdelijke bezetting van het land veroorzaakte (tot 1748)⁹² schijnt niet erg op geboorten en kommunikanten gedrukt te hebben. Helemaal rustig moet het toch ook niet geweest zijn, want in 1745 liet men te Assenede de archieven weer naar Gent overbrengen⁹³. Op de geboorten zien we slechts een lichte teruggang vooral ca. 1747-1748. Wat de kommunikanten betreft kunnen we enkel 1739 met 1748 vergelijken, het cijfer van 1748 ligt soms merkkelijk hoger, te Assenede en Ertvelde 100 eenheden. De politieke en militaire gebeurtenissen hebben echter op de huwelijken gedrukt, deze zijn uiteraard meer onderhevig aan het tijdsgebeuren.

Van dan af gaat de bevolkingscurve, blijkens de kommunikantencijfers zeer snel de hoogte in. Spijtig genoeg konden we deze evolutie niet volgen tot het einde der eeuw, tussen 1766-1775 zijn geen gegevens voorhanden. Het laatste cijfer waarover we beschikken is 1786, dit is het hoogste cijfer behalve voor Bassevelde. Nochtans heeft men voor de geboorten ca. de jaren 80 een regressie die voor de huwelijken tien jaar vroeger komt. Een zwaar crisisjaar is nog 1794 wanneer de buikloopepidemie woedt⁹⁴. De bevolking gaat hierdoor met 30% en meer achteruit, in Ertvelde zelfs met meer dan 80% (zie tabel tellingen). Ook de sterftcijfers liggen uitzonderlijk hoog⁹⁵, terwijl de dopen in 1795 daarentegen gevoelig verminderd zijn.

Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog (1706-1716), I dl., Utrecht, pp. 200-202; de Hollanders niet vrijpleit, is hij toch wellicht te optimistisch. Hun afpersingen zouden weinig te betekenen hebben in vergelijking met die van de Engelsen. Veel verschil schijnt er niet geweest te zijn en de gevolgen waren voor de bevolking wel dezelfde.

(91) De Brouwere: *Les dénombremens d la Châtellerie d'Audenarde*, B.C.R. dl. 103, Brussel, 1938, pp. 516-519.

(92) H. Pirenne, *op. cit.*, pp. 223-226.

(93) De Potter en Broeckaert, *op. cit.*, p. 135.

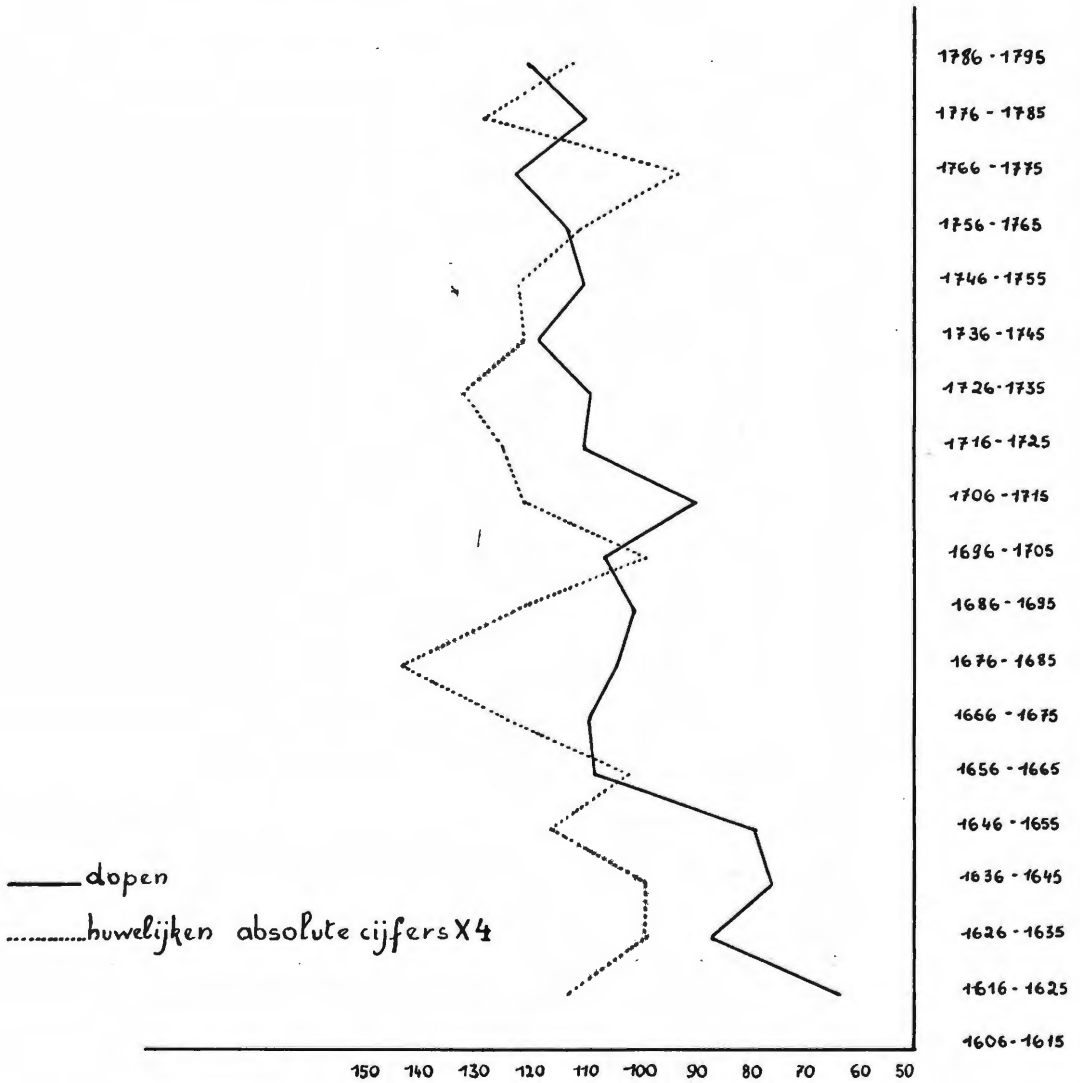
(94) Dr. Elaut: *De Brochure van J.C. Jacobs en de bestrijding van de besmettelijke buikloop te Aalst in 1794* (Land van Aalst, dl. VII, 1955, 1e aflevering, pp. 22-24).

(95) De jaartotalen zijn:

	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1793	75	55	56	63	44
1794	129	82	104	73	70
1795	120	102	79	29	75

GRAFIEK III

Vergelijkende Curven van de 10-jaarlijkse gemiddelden der dopen en huwelijken: ASSENEDE

Het ware onverantwoord deze inzinking enkel toe te schrijven aan de buikloopepidemie van 1794. Meer waarschijnlijk is dat het onderwater staan van de Vier Ambachten sedert 1794 een tijdelijke migratie heeft veroorzaakt ⁹⁶.

V. DE RELATIEVE EVOLUTIE DER BEVOLKING IN DE DORPEN

1. Assenede.

In 1683 stellen we het hoogste geboortecijfer van de 17e eeuw vast (136). Een grote crisisperiode blijken de jaren 1637-1655 geweest te zijn. Van 1655 tot 1666 constateren we hoge geboortecijfers, bijna steeds boven de honderd, met sprongen gaat deze stijging verder tot 1671. Tot 1681 blijven de geboorten op 1 uitzondering na (1637:110) steeds onder de 100, om daarna te hervatten. De laatste 50 jaren van de 17e eeuw vertonen opnieuw een regressie. Tot 1703 krijgen we weer hoge cijfers.

Daarop volgt een crisisperiode tot 1711. Nochtans liggen de geboortecijfers globaal gezien in de 18e eeuw hoger dan in de 17e eeuw, zoals blijkt uit de grafiek III. Van 1715 af schommelen zij overwegend boven de 110. In 1709 krijgen we het hoogste cijfer: 143.

De huwelijkscijfers liggen zeer hoog van 1676 tot 1684. Voor de 18e eeuw schommelen ze meestal rond de 50, veel hoger dan in de 17e eeuw lagen ze evenwel niet.

De kommunkantanten stijgen tamelijk regelmatig van 1622 tot na 1693, in 1697 zijn zij met 200 eenheden afgenomen. In 1712 bereiken ze evenwel reeds hun vroeger peil. Tot 1733 blijven zij ongeveer rond de 1500, in 1715-1716 zijn ze ten getale van 1600. Hierop volgt een crisis, 1736 en 1739 geven 1500 paasplichtigen. In het laatste kwart van de 18e eeuw krijgen wij bijna het dubbel van het begin der 18e eeuw en van de periode 1736-1745.

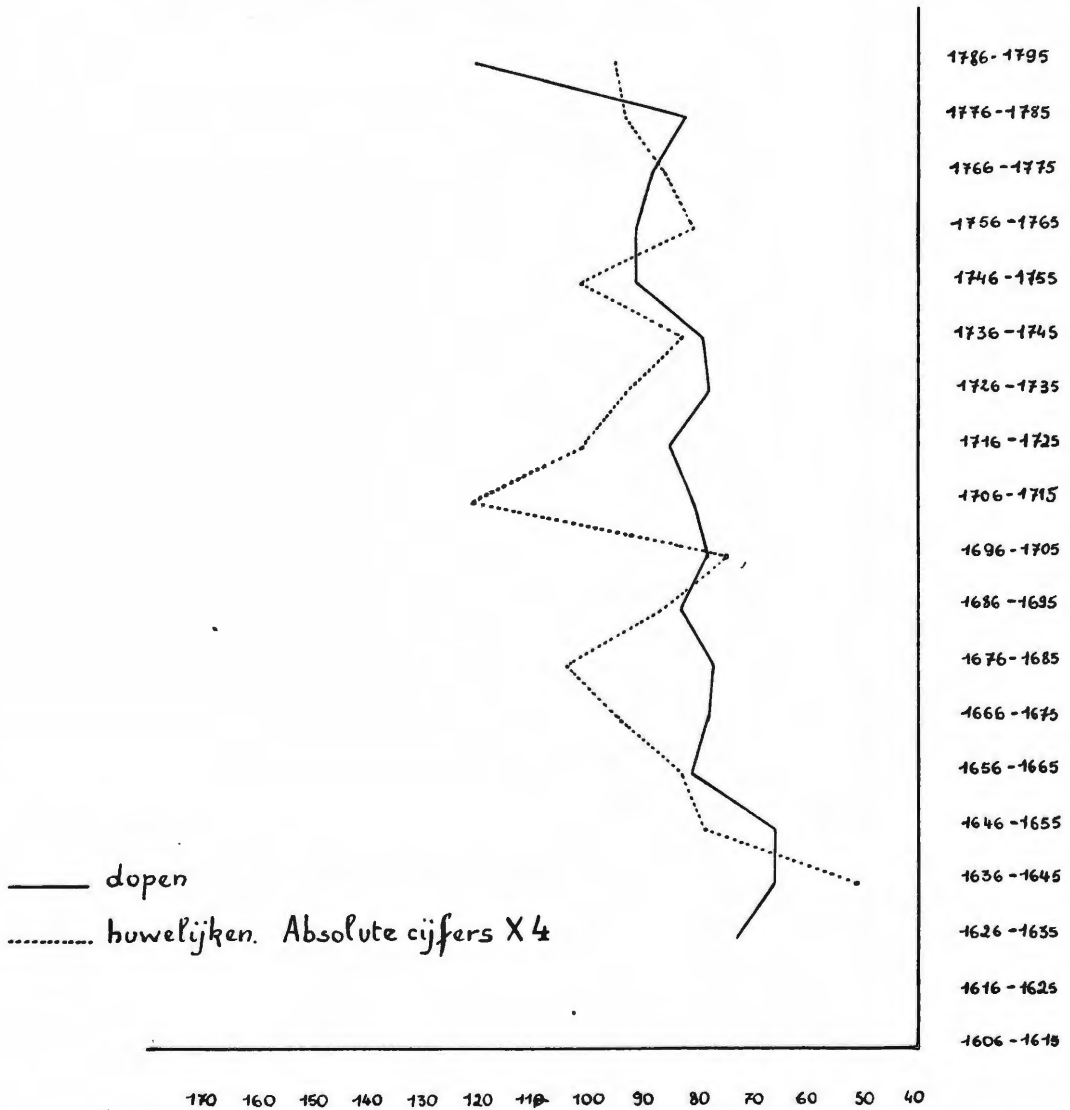
2. Bassevelde.

De hoogste kommunkantantencijfers voor dit dorp in de 17e eeuw vallen hier van 1665 tot en met 1670, in deze periode schommelen zij tussen 1060(1665) en 1040 (1670); het laagste is in 1647 met 750 paasplichtigen, in 1639 en 1642 waren zij telkens ten getale van 800. In een tijd-tigen, in 1639 en 1642 waren zij telkens ten getalle van 800. In een tijdspanne van ongeveer 25 jaar betekent dat een stijging van ca. 32,5%. ongeveer 1000. Het eerste cijfer waarover we beschikken in de 18e eeuw Tijdens het laatste kwart van de 17e eeuw blijven deze cijfers stabiel op is 1712, waar ze weer gestegen zijn en zullen blijven vermeerderen, zij het dan aanvankelijk met horten en stoten, om op het einde van de eeuw het toppunt te bereiken. Ten opzichte van 1639 is het cijfer in 1786 verdubbeld, vergeleken met het begin van de 18e eeuw is er een stijging van ongeveer 60% waar te nemen.

(96) R.A.G., Fonds Ambacht Assenede, nr 118. Zie ook de noot opgenomen onder A. De Volkstellingen, 7. De telling van 1796.

GRAFIEK IV

Vergelijkende Curven vande 10-jaarlijkse gemiddelden der dopen en huwelijken : BASSEVELDE.

Ook voor de geboorten zien we dat de tienjaarlijkse gemiddelden globaal gezien gedurende gans de 18e eeuw hoger liggen dan in de 17e eeuw, de stijging is hier weer het meest geaccentueerd in de 18e eeuw, vooral dan in het laatste kwart. De laagste cijfers noteerden wij omstreeks het midden van de 17e eeuw (38 in 1646) de hoogste op het einde van de 18e eeuw (144 in 1791). Vergelijken we 1786-1795 met 1636-1645, dan stellen we een verhoging vast van ca. 84%. Gedurende de 18e eeuw stijgen de geboorten met ongeveer 50%.

Van 1729 tot 1765 zijn we bijzonder goed ingelicht over de evolutie van de bevolking in Bassevelde; in het parochieregister der overlijdens zijn we voor deze periode jaarlijks ingelicht over de « staat » van de gemeente. Jaar per jaar krijgen we het aantal overlijdens zowel kinderen als kommunikanten en het aantal geboorten, hegeen ons in staat stelt te zien of er een natuurlijk overschot is⁹⁷. Welnu, over een periode van 36 jaar is er een geboorteoverschot van 269, daardoor alleen zou de bevolking reeds met 14,8% gestegen zijn. In 1761 zijn er 45 geboorten meer dan overlijdens. Nochtans zijn er ook een aantal jaren tijdens dewelke de balans nadelig uitvalt, 1747, 1748 en 1750 zijn daarvoor kenmerkend wanneer er respectievelijk 57, 49 en 62 meer overlijdens zijn dan geboorten. Tussen 1729 en 1739 was er een natuurlijk overschot van 50 eenheden; van 1739 tot 1765 een overschot van 269⁹⁸.

3. Boekhoutte.

Vooraleer tot de bespreking van dit dorp over te gaan moet hier de nadruk gelegd worden op een grote moeilijkheid. Het is inderdaad de vraag of het hier Boekhoutte alleen geldt of zo Philippine daar steeds is inbegrepen. Wat betreft de jaren voor dewelke met zekerheid geweten is dat zij beide samen werden opgenomen, kon berekend worden dat Philippine ongeveer 8% uitmaakte⁹⁹.

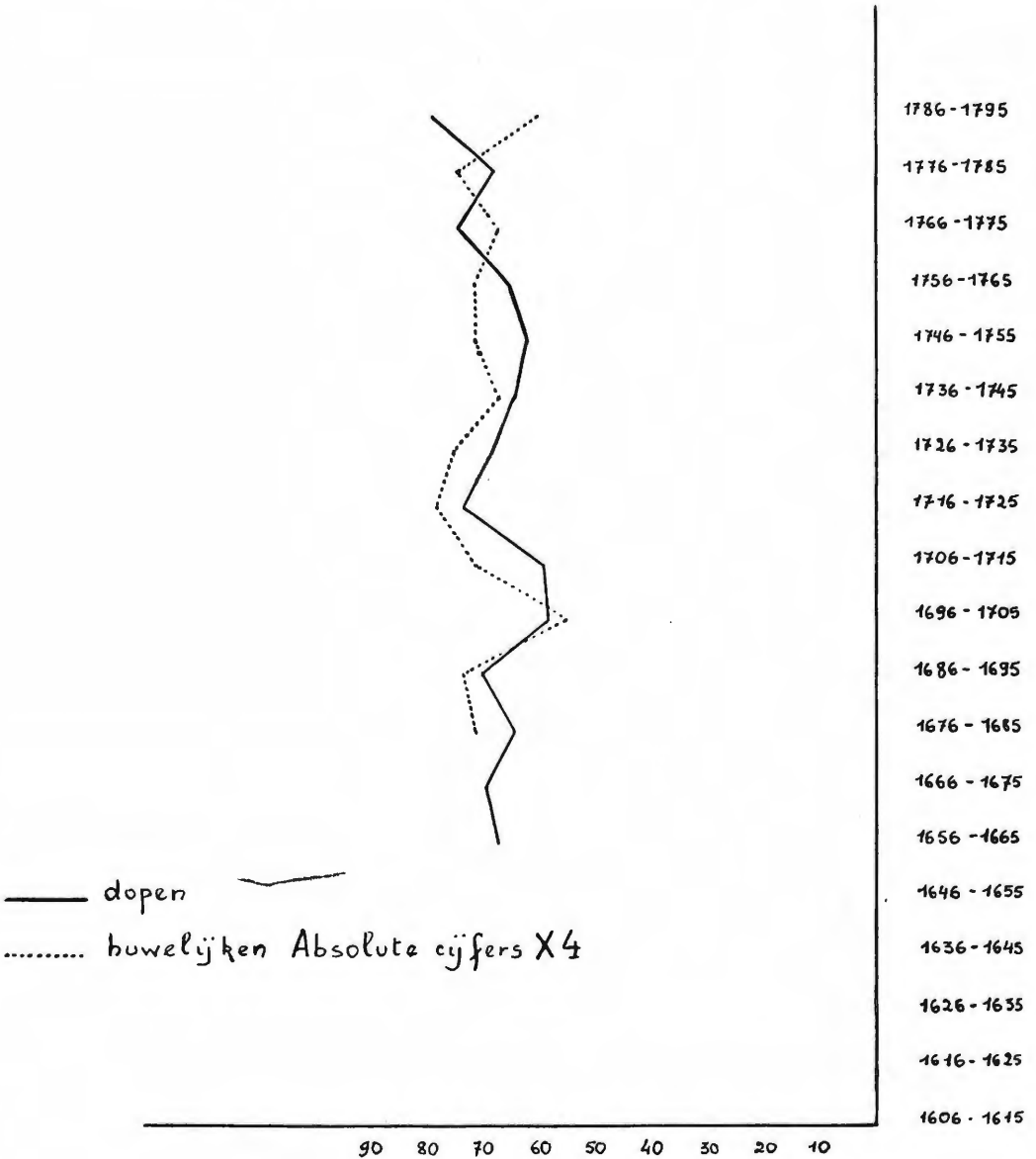
Dit verklaart wellicht de grote verschillen tussen de tellingen en het benaderend bevolkingscijfer alsmede de hoge geboortecoëfficiënt in 1786.

Het eerste kommunikantencijfer dagtekt van 1620: 500. In 1639 bedraagt het reeds 550. De tien daarop volgende jaren schijnen een lichte

(97)	R.A.G. Fonds Burgerstand Bassevelde, nr 11,0; 1729-1765.					
	De totalen zijn:	Komm.	Kind.	Samen	Geb.	Overschot
	1747	65	68	133	94	— 57
	1748	53	73	126	77	— 49
	1750	82	78	160	98	— 62
	1761	34	35	69	116	+ 45
(98)	<i>Ibidem</i> ; 1729-1739: in totaal		792 overlijdens,	842 geb.		
	1740-1765: in totaal		1600 overlijdens,	1819 geb.		
(99)	Totaal Kommunikanten:		Boekhoutte	Philippine		
	1681	700	600	100		14,2 %
	1733	800	730	70		8,7 %
	1736	800	710	90		11,2 %
	1739	831	751	80		9,6 %
	1748	740	712	28		3,7 %
	1751	851	811	40		4,7 %

GRAFIEK V

Vergelijkende Curven vande 10-jaarlijkse gemiddelden der dopen en huwelijken : BOEKHOUTE

crisisperiode geweest te zijn waarbij het aantal daalt tot 500 en minder. Daarop volgt een bijna ononderbroken aangroei tot 1666; vergeleken met 1620 is er een vermeerdering van ongeveer 65% waar te nemen. Tot het einde van de eeuw blijkt er dan weinig evolutie geweest te zijn. Rond de eeuwwisseling evenwel is er weer een regressie. Eens de crisis van het begin van de 18e eeuw voorbij gaat het aantal kommunikanten tamelijk regelmatig omhoog. Nochtans is er in 1748 (740 k.) een sterke vermindering vast te stellen t.o.v. 1739 (851 k.).

Een flinke aangroei komt in de tweede helft van de 18e eeuw. Het kommunikantencijfer van 1780 is het dubbel van 1620, terwijl vergeleken met het begin van de 18e eeuw er een vermeerdering van ongeveer 57% te noteren valt.

De geboorten beginnen pas in 1661 met als totaal 61. Op het einde van de 17e eeuw en begin 18e eeuw is er bepaald een crisis, van 1690 tot 1697 ontbreken zelfs de cijfers. Het gemiddelde van 1696 tot 1715 ligt zowat een 20 à 21% lager dan dat van 1686-1695. Tot 1725 gaat het dan in stijgende lijn om dan opnieuw af te nemen tot omstreeks het midden van de 18e eeuw. Daarop volgt een langzame stijging tot 1795, nochtans is er in het begin van de jaren tachtig een inzinking vast te stellen.

De huwelijken volgen ongeveer dezelfde lijn, behalve in de periode 1676-1705 wanneer zij tegelijk met de geboorten stijgen en dalen. Een sterke achteruitgang valt op het einde van de 18e eeuw.

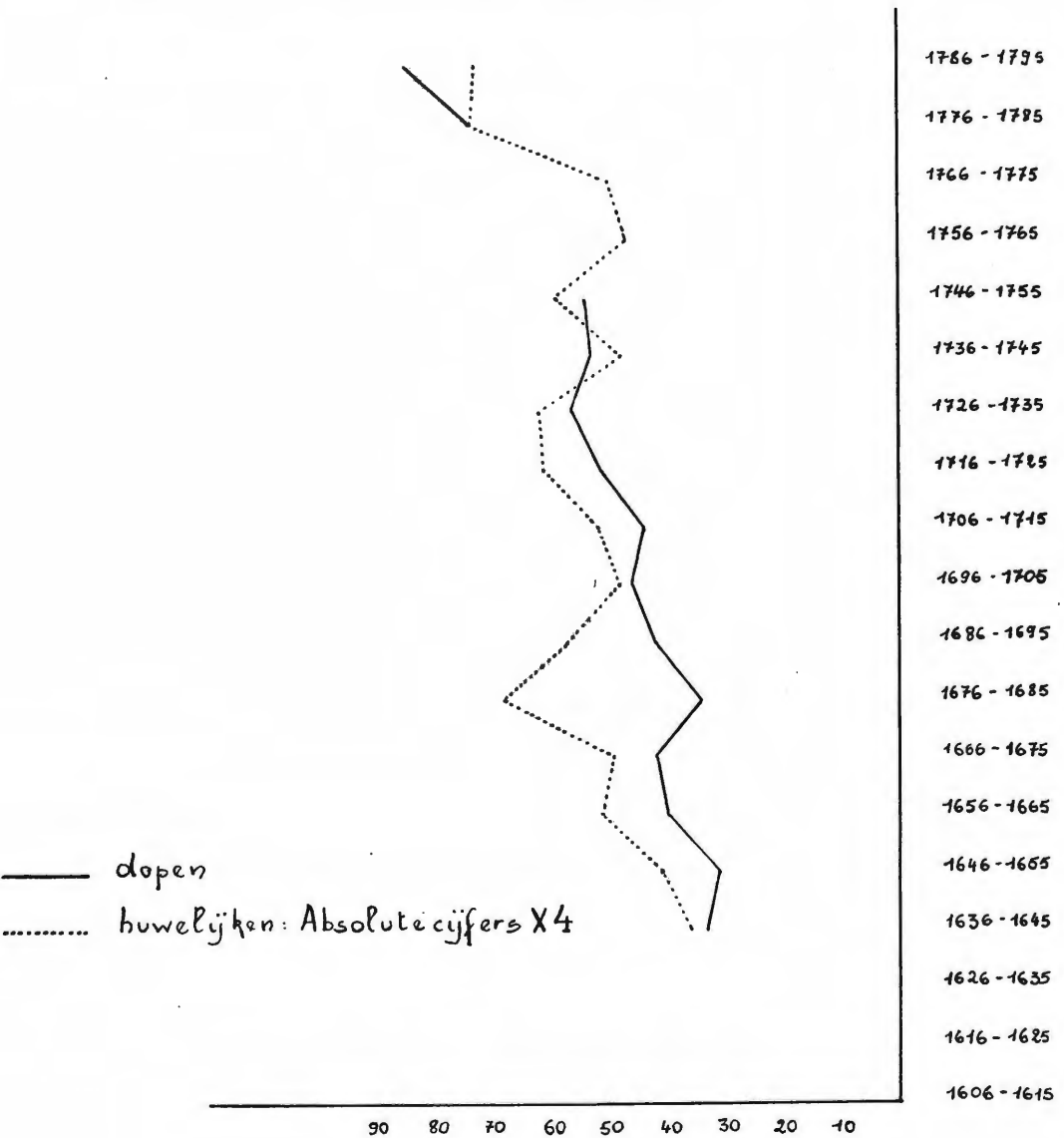
4. Ertvelde.

Het laagste kommunikantencijfer voor dit dorp situeert zich in 1623 (320). Twintig jaar later noteren we reeds 550. Rond het midden van de 17e eeuw hebben we een crisis, zelfs een lichte achteruitgang. Het herstel komt circa 1656 wanneer een peil van ongeveer 560-570 bereikt wordt. In het begin van de 18e eeuw klimt het met ongeveer 39% als men 1724 vergelijkt met het gemiddeld cijfer van 1686-1705. Van 1724 af blijft het aantal ongeveer constant, ondanks een lichte inzinking omstreeks het midden van de dertigerjaren. In de tweede helft van de 18e eeuw krijgen we een zeer snelle groei der bevolking. Vergeleken met de 17e eeuw is het cijfer verdubbeld, t.o.v. 1706-1715 is het aantal in 1786 met 92% gestegen.

De geboorten getuigen van een zelfde evolutie: langzame stijging in de 17e eeuw met tamelijk sterke crisissen tussen 1676 en 1685, minder geaccentueerd rond de eeuwwisseling. Van 1706 tot 1735 een stijging van ca. 25%, dan een zekere stagnatie tot 1750 met lichte achteruitgang van 1738 tot 1742. Van 1751 af tot 1779 ontbreken de gegevens. Het gemiddelde van 1786-1795 ligt echter nog eens zo hoog als dat van de ganse 17e eeuw en ongeveer 90% hoger dan bij het begin der 18e eeuw. Ook de huwelijken zijn sterk gestegen maar niet in dezelfde mate.

GRAFIEK VI

Vergelijkende Curven vande 10-jaarlijkse gemiddelden der dopen en huwelijken : ERTVELDE

5. *Oosteeklo.*

Na een relatief flinke aangroei tussen 1634 en 1642 (+ 30%) volgt een lichte inzinking in de jaren 1644 en 1647, daarna komt een herstel in de kommunkanten, zodat uiteindelijk het gemiddelde van 1666-1675 ongeveer 48% hoger ligt dan het eerste (1636-1645). Gedurende het laatste vierde van de 17e eeuw krijgen we een achteruitgang \pm 16% vergeleken bij het hoogste gemiddelde van deze eeuw. Tot in de jaren 1720-1725 zien we dan weer een sterke aangroei, ongeveer 48% vergeleken bij het begin van de 18e eeuw. Gedurende een twintigtal jaren zal hetzelfde peil min of meer behouden blijven. Tijdens de tweede helft stijgt het cijfer tot meer dan het dubbele van 1696-1705 en met meer dan 88% in 1786 t.o.v. het midden van de 18e eeuw.

Het geboortecijfer stijgt tijdens de 17e eeuw tamelijk gelijkmatig om pas rond in het begin der 18e eeuw terug te vallen. Rond 1715 herneemt de vermeerdering die aanhoudt tot de jaren 1735-1736, gedurende een vijftal jaren kennen de geboorten dan een zekere crisis om dan weer hun vroeger peil te bereiken, dit zal grosso modo zo blijven tot de jaren 80 waarna het aantal stelselmatig vermeerdert om gedurende de laatste 10 jaar meer dan het dubbel te bereiken van de ganse eerste helft der 18e eeuw en ipso facto ook van de 17e eeuw die reeds lager lagen.

De huwelijken getuigen haast van een identieke evolutie.

6. *Watervlief.*

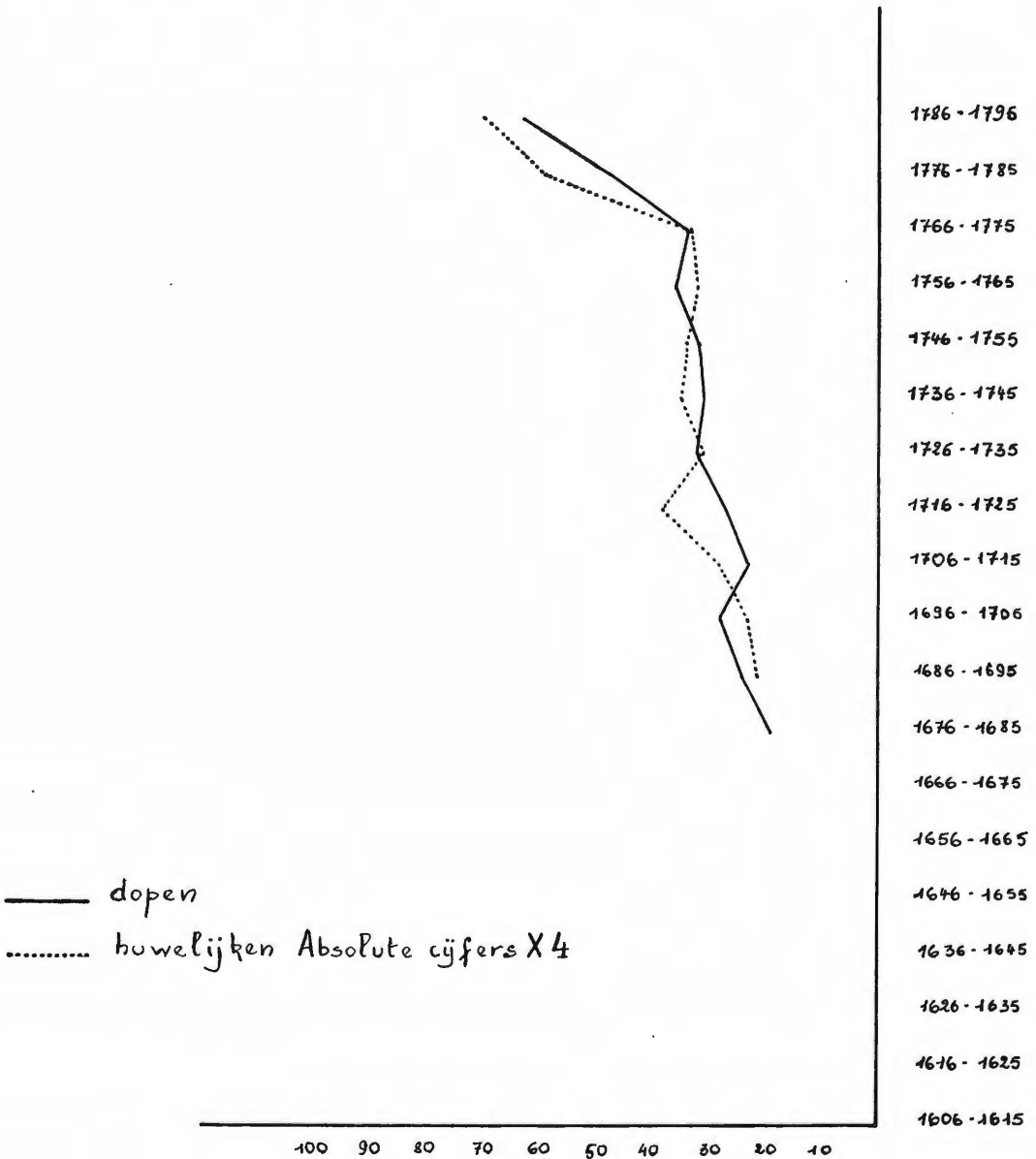
De evolutie kan hier enkel besproken worden op grond van geboorten en huwelijken door het ontbreken van kommunkantencijfers, feit waarmee zeker moet rekening gehouden worden.

Blijkens de geboorten heeft het bevolkingscijfer hier in dit polderdorp een evolutie gekend die verschillend is van andere dorpen. Er schijnen zich in elk geval veel grotere schommelingen te hebben voorgedaan. De 17e eeuw ligt in de lijn van hetgeen we voor de andere dorpen hebben vastgesteld, doch de verschillen zijn groter. Eerst een achteruitgang tot 1646, met het laagste aantal in 1642 namelijk 32 geboorten, vervolgens een snelle opgang. In een tijdspanne van twintig jaar nam het aantal dopen met ongeveer 79% toe, dit is van 1646 tot 1665, Hierop volgt dan de klasieke achteruitgang tot ca. 1685, waarna we een sterk opwaarts gerichte spits krijgen tot rond 1705. In de volgende 10 jaar merken we een scherpe crisis die de geboorten met ongeveer 30% doen afnemen, inzinking die echter rap hersteld werd door een nieuwe stijging van \pm 50% van 1716 tot 1725. Van dan af gaat het cijfer progressief achteruit, slechts rond het midden der 18e eeuw stellen we nog een lichte heropleving vast — tot omstreeks 1785. Zeer langzaam komt dan een zeker herstel der geboorten naar het einde toe.

De oorzaak van deze ontvolking gedurende het grootste deel der 18e eeuw ligt hoogstwaarschijnlijk in het hoge sterftecijfer dat haast bestendig even hoog en zelfs hoger lag dan het geboortecijfer, zodat er bijna steeds een natuurlijk tekort was, dat niet kon gecompenseerd worden.

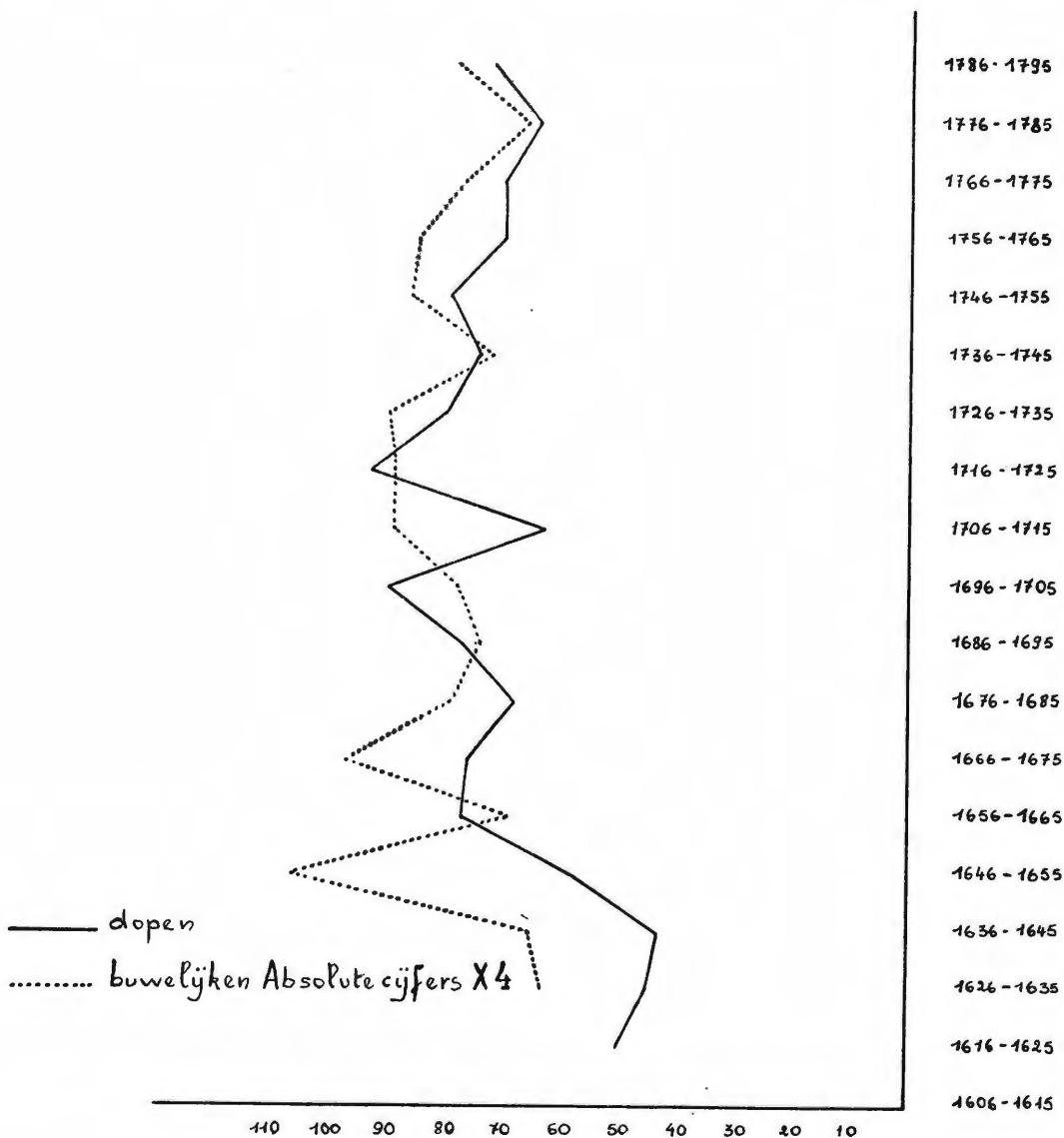
GRAFIEK VII

Vergelykende Curven van de 10-jaarlijkse gemiddelden der dopen en huwelijken: OOSTEEKLO

GRAFIEK VIII

Vergelykende Curven der 10-jaarlijkse gemiddelden
der dopen en buwelyken : WATERVLIET

Ook het laagste huwelijksgemiddelde noteerden we in de 18e eeuw, nl. 16 voor de periode 1776-1785, terwijl het hoogst in 1666-1675 ligt met 24 hetgeen een verschil van 50% maakt.

VI. DE SAMENSTELLING DER GEZINNEN

Voor het opstellen van deze paragraaf zijn we uitgegaan van de status animarum voor Assenede¹⁰⁰ van 1675. Hoewel deze niet volledig is — wij bezitten slechts gedetailleerde gegevens van ca. $\frac{1}{4}$ van de totale bevolking — hebben we het nuttig gevonden deze gegevens verder uit te werken. We leggen er echter de nadruk op dat deze gegevens vooral slaan op de dorpskom en de onmiddellijke omgeving. Hierbij hebben we ons laten inspireren door de publicatie van C. De Rammelaere¹⁰¹. Benevens de drie tabellen hebben wij ook nog uitgerekend hoeveel bewoners er een eigen woning betrokken.

Gemiddeld zijn er 4,6 leden per huisgezin, d.i. 0,89% hoger dan voor St. Martens-Latem in 1586 waar er gemiddeld 3,71 leden per gezin zijn, doch lager dan in 1786 voor zeven gemeenten van het land van Nevele (van 0,8 tot 2,7) waar de gemiddelden schommelen tussen 5,49 en 7,34. Dit is dan weer normaal t.o.v. Poesele in 1791 (4,94) maar opnieuw lager dan voor Deurle, Zeveren en Drongen in 1792 waar de gemiddelden respectievelijk 5,31; 5,56; en 5,42 zijn¹⁰². In het land van Aalst bedroeg dit gemiddelde 4,5 personen per gezin¹⁰³. A. De Vos stelde gezinsgemiddelden vast die zich bewogen tussen minimum 4,58 te Waarschoot in 1709¹⁰⁴ en maximum 5,56 voor Evergem in 1635¹⁰⁵.

Wat ons gebied betreft krijgen we in 1709 voor Boekhoute 5,07; voor Bassevelde 4,9; Oosteklo 5,4. In 1729 noteren we voor Bassevelde 4,6. In 1786 werd 4,6 berekend voor Ertvelde, in 1792 5,19 voor Bassevelde en in 1794 5,2 voor Watervliet.

Te Pamele zijn de gemiddelden respectievelijk 4,01 in 1722; 4,07 in 1728 en 4,2 in 1732¹⁰⁶.

Het gemiddeld aantal kinderen per gezin bedraagt voor Assenede 2,2; in Pamele is dit weer lager, nl. 1,6; 1,6 en 1,8 onderscheidenlijk voor 1722, 1728 én 1732¹⁰⁷.

Het gemiddelde per huisgezin met kinderen is voor Assenede 2,5, voor Pamele is dat 2,4 in 1722, in 1728 2,2 en 2,5 in 1732¹⁰⁸.

Daaruit menen we toch te mogen besluiten dat voor ons gebied er betrekkelijk minder kinderloze huwelijken zijn. De tabellen die opgemaakt

(100) R.A.G., Fonds Ambacht Assenede, nr. 111. Zie ook bij de bespreking der bronnen.

(101) C. De Rammelaere, *Pamele*, op. cit., p. 273 e.v.

(102) P. Deprez, *Nevelee*, op. cit., pp. 51-53.

(103) J. De Brouwer, *De demografische evolutie in enkele dorpen in de omgeving van Aalst gedurende de 17e en 18e eeuwen*, Land van Aalst. 1961, jg. XIII, nr. 1, p. 17: 4,5 personen per gezin.

(104) A. De Vos, *De bevolkingsevolutie*, op. cit., p. 10

(105) *Ibidem*, p. 9.

(106) Berekend naar C. De Rammelaere, *Pamele*, op. cit., tabel VI.

(107) *Ibidem*, berekend op basis van tabel VII.

(108) *Ibidem*, berekend op basis van tabel VII.

werden leveren nog verder vergelijkingsmateriaal, vooral dan tabel II, betreffende de samenstelling der huishoudens in aantal leden. Daarenboven zijn we nog ingelicht over het aantal leden per gezin voor Boekhoute, Bassevelde en Oosteeklo in 1709, voor Bassevelde nog eens in 1792 en Watervliet in 1794.

De gegevens hiervan zijn als volgt:

Huishoudens met	Bassevelde 1709	Boekhoute 1709	Oosteeklo 1709	Bassevelde 1792
1 lid	8	1	4	16
2 leden	29	6	8	65
3 leden	47	25	12	78
4 leden	65	26	12	63
5 leden	49	18	15	73
6 leden	40	14	15	64
7 leden	29	8	12	50
8 leden	15	9	9	47
9 leden	12	5	4	17
10 leden	7	1	4	12
11 leden	2	3	2	9
12 leden	1	1	1	9
13 leden	1	—	—	2
14 leden	—	—	—	1
Totaal	305	117	98	506

Ter vergelijking werden al deze gegevens betreffende het aantal leden per huishouden samengebracht en in procenten uitgerekend:

	huishoudens met minder dan 3 leden	3 leden	meer dan 3 leden
Pamele 1722	26,2%	19,3%	54,2%
1728	27,3%	18,7%	53,5%
1732	20,7%	22,8%	55,9%
Assenede 1675	13,3%	13,3%	72,8%
Bassevelde 1709	12,1%	15,4%	72,1%
Boekhoute 1709	5,9%	21,3%	72,1%
Oosteeklo 1709	12,1%	12,2%	75,1%
Bassevelde 1792	15,9%	15,4%	67,8%

Uit dit overzicht blijkt dat het aantal grote gezinnen voor de in deze studie behandelde dorpen aanzienlijker is dan te Pamele. Het is opmerkelijk dat het aantal gezinnen met minder dan 3 leden voor een kleine stadskern als Pamele zelfs tot tweemaal en meer hoger liggen dan op het platteland, in dit geval de dorpen Assenede, Bassevelde, Boekhoute en Oosteeklo. Vanaf het ogenblik dat er 3 leden zijn, worden de verschillen reeds heel wat minder of verdwijnen zelfs. Waar de gezinnen met meer dan drie leden te Pamele slechts ongeveer 54% uitmaken, dus nauwelijks

iets meer dan de helft van het totaal, dan domineren zij daarentegen op het platteland met gemiddeld 70% van het totale aantal, althans toch blijken de cijfers die hier vergeleken werden werden.

Het inwonend dienstpersoneel (zie tabel I, kolom 8 en 9).

Het aantal bedienden op 530 inwoners te Assenede bedraagt 26, d.i. 4,9% en bestaat uit 5 mannelijke en 21 vrouwelijke verdeeld over 21 gezinnen. Vergeleken met Pamele in 1728 (3,5%) is dit 1% hoger, evenwel lager dan te Geeraardsbergen in 1693 maar nog veel lager dan te Turnhout (11,51%), land van Lier (16,31%) en land van Geel (9,88%) eveneens in 1693¹⁰⁹.

16 gezinnen hebben 1 meid

1 gezin heeft 1 dienstbode

1 gezin heeft 1 dienstbode en 1 meid

1 gezin heeft 2 meiden

1 gezin heeft 3 dienstboden

1 gezin heeft 3 meiden.

Slechts 3 gezinnen ~~gezinaen~~ met bedienden hebben mannelijk dienstpersoneel. Er zijn 4,2 maal minder mannen in dienst dan vrouwen.

Verder kon nog nagegaan worden hoeveel gezinnen een eigen huis bewonen. Op een totaal van 112 zijn er 57 die een eigen huis hebben d.i. ongeveer 50,8%. De andere helft woont hetzij in een gehuurd huis, hetzij met 2 of meer gezinnen in een zelfde huis.

Drukken wij er echter nogmaals op dat de gegevens uit deze status animarum gehaald vrij relatief zijn, vermits deze gedetailleerde inlichtingen slechts op ongeveer $\frac{1}{4}$ van de totale bevolking slaan in hoofdzaak dan nog de dorpskom, waar over het algemeen een groter % welvarende personen woont.

VII. BESLUIT

Uit de analyse van de bevolkingsevolutie van de verschillende dorpen behorend tot het gekozen gebied menen we te mogen besluiten dat er voldoende gelijkenissen bestaan om een algemene evolutie vast te stellen. Nemen we 1636-1645 als vertrekpunt, dan is dit decennium beslist een inzinking te noemen, zoals blijkt uit 3 reeksen van gegevens: geboorten, huwelijken en kommunikanten. Tot de late zestigerjaren noteert men daarna een stijging met 30% en meer. Daarop volgt een periode van stilstand gedurende een twintigtal jaren, of zelfs van zeer lichte achteruitgang tot omstreeks 1685. De werkelijke achteruitgang in het begin van de 18e eeuw is algemeen. Na deze onderbreking bereikt het bevolkingscijfer omstreeks 1720 weer zijn vroeger peil dat over het algemeen hoger ligt dan het 17e eeuwse gemiddelde, om zich daarna tot omstreeks het midden van de eeuw op hetzelfde peil te handhaven. De oogstcrisis van 1740 schijnt zelfs voor enkele gemeenten nadelige gevolgen gehad te hebben (te Assenede en Ertvelde), maar dit verschijnsel is niet algemeen. In de tweede helft krijgen we een zeer snelle groei, die in bepaalde gevallen wel tot de verdub-

(109) C. De Rammelaere, *Pamele, op. cit.*, pp. 286-287.

TABEL I

Indeling van de bevolking in gezinshoofden, inwonende kinderen en andere inwoners ¹¹⁰.

	Gezinshoofden						Andere inwonenden									
	1	2	3	4	5	Tot.	Inw. k.	6	7	8	9	10	11	Tot.	Alg. tot.	
1. In den bijvaenk van de kerk	9	—	—	2	—	20	13	—	—	—	3	1	2	6	39	
2. In de Messingstraat achter de Crone	1	—	1	—	—	3	2	—	—	—	—	—	1	1	6	
3. Op de Markt van Assenede	14	—	1	1	2	32	47	—	—	3	4	—	4	11	90	
4. Straete van de Markt naar den dyck	7	—	2	—	—	16	20	2	1	—	1	1	3	8	44	
5. St Jorisstraat van de Merckt naert Plaetske ofte Beestemerckt	10	2	1	—	2	25	33	5	1	1	2	1	2	12	70	
6. Op het Plaetske	6	1	—	—	—	13	16	1	—	—	3	1	—	5	34	
7. Aen den Groenen Put	4	—	1	—	—	9	12	—	—	—	—	1	2	3	24	
8. In de Lughtraet	5	—	1	2	—	13	15	4	—	1	1	—	2	8	36	
9. Heerlijckheid van St. Albert aan 's heren huys	4	1	2	—	—	11	11	1	—	—	1	1	—	3	25	
10. Heerlijckheid van St. Albert over dyck	6	—	—	—	—	12	15	1	1	—	—	—	—	2	29	
11. In t' Souyrtie	1	1	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	6	
12. Wevertraet	8	—	—	—	—	16	16	3	—	—	4	3	—	10	42	
13. Nieuwburghinde strate	13	1	2	—	—	29	48	4	—	—	2	1	1	8	85	
	86	6	11	5	4	202	251	21	3	5	21	10	17	77	530	

(110) Verklaring der rubrieken: 1: echtparen; 2: weduwnaars; 3: weduwen; 4: ongehuwde mannen; 5: ongehuwde vrouwen; 6: mannelijke inwonende familieleden; 7: vrouwelijke inwonende familieleden; 8: mannelijk dienstpersioneel; 9: vrouwelijk dienstpersioneel; 10: vreemde inwonende mannen; 11: vreemde inwonende vrouwen.

TABEL II

Jaartelling der huishoudens : Aantal leden.
Aantal huishoudens bestaande uit 1, 2, 3 enz. leden.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot.
1. In den bijvanck van de kerk	—	3	2	2	4	—	—	—	—	—	—	—	11
2. In de Messingstraat achter de Crone	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
3. Op de Merckt van Assenede	—	1	1	5	4	3	2	—	—	—	—	1	17
4. Straete van de Merckt naar den dyck	—	1	—	4	2	—	—	2	—	—	—	—	9
5. St Jorisstraat van de Mercht naart plaetske op de Beestemercht	—	2	2	4	2	3	1	—	1	—	—	—	15
6. Op het Plaetske	—	1	1	1	2	1	—	—	1	—	—	—	7
7. Aen den Groenen Put	—	1	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	5
8. In de Lughstraat	—	1	1	1	—	1	3	—	—	—	—	—	7
9. Heerlijkheid van St Albert aan 1 's heren huys	—	2	1	3	—	1	—	—	—	—	—	—	7
10. Heerlijkheid van St Albert over dyck	—	—	1	1	2	2	—	—	—	—	—	—	6
11. In 't Scuyttie	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
12. Weverstraat	—	—	2	—	2	2	2	—	—	—	—	—	8
13. Nieuwburghindestrate	1	1	—	3	4	3	1	2	1	—	—	—	16
Totaal huishoudens	2	13	15	24	23	17	9	4	3	1	—	1	112
in %	1,7	11,6	13,3	21,4	20,5	15,2	8	3,5	2,6	0,8	—	0,8	100
Totaal leden	2	26	45	96	115	102	63	32	27	10	—	12	530
in %	0,3	4,9	8,4	18,1	21,6	19,2	11,9	6	5	1,9	—	2,2	100

TABEL III

Samenstelling der gezinnen : Aantal kinderen.
Aantal gezinnen met 1, 2, 3 enz. kinderen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Tot.
1. Inden bijvanck van de kerk	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	6
2. In de Messingstraat achter de Crone	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
3. Op de Markt van Assenede	4	4	5	3	—	1	—	—	—	—	17
4. Straete van de Markt naar den dyck	2	3	1	1	1	—	—	—	—	—	8
5. St Jorisstraat van de Merckt naert plaetske op de Beestemerckt	2	6	3	1	1	—	—	—	—	—	13
6. Op het Plaetske	1	1	3	1	—	—	—	—	—	—	6
7. Aen den Groenen Put	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	4
8. In de Lughstraet	1	2	2	1	—	—	—	—	—	—	6
9. Heerlijkheid van St. Albert aan 's heren huys	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	7
10. Heerlijkheid van St Albert over dyck	1	3	—	2	—	—	—	—	—	—	6
11. In t' Scuyttie	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
12. Weverstraet	1	3	—	1	1	—	—	—	—	—	6
13. Nieuwburghinde strate	1	3	4	3	1	2	—	—	—	—	14
Totaal gezinnen	20	33	21	15	4	3	—	—	—	—	96
in %	20,8	34,3	21,8	15,6	4,1	3,1	—	—	—	—	100
Totaal kinderen	20	66	63	60	20	18	—	—	—	—	247
in %	8	26,7	25,9	24,7	8	7,2	—	—	—	—	100

beling van het aantal inwoners heeft geleid t.o.v. de 17e eeuw. Nochtans is de regressie van de geboorten in het decennium 1776-1785 algemeen.

We merken echter op dat de ontwikkeling te Watervliet voor de 18e eeuw verschillend is van de andere dorpen. Waar voor de andere dorpen van 1720-1725 af tot het midden van de eeuw de toestand ongeveer gelijk blijft gaat te Watervliet de bevolking achteruit. De stijging die voor de andere dorpen in de tweede helft van de 18e eeuw groot was is gering voor Watervliet. Bij de bespreking van de evolutie van dit dorp werd daar de nadruk op gelegd. Als reden hiervoor werd een bestendig hoog sterftecijfer aangehaald.

Stippen we ook nog aan dat op basis van de geboorten, de polderdorpen Boekhoute en Watervliet (zie vergelijkende grafiek der geboorten), een tragere ontwikkeling kennen.

Assenede dat ongeveer voor de helft uit poldergrond bestaat is ook enigszins verschillend van de zanddorpen Ertvelde en Oosteeklo, waar de evolutie veel gelijkmatiger en de opgang vooral naar het einde van de 18e eeuw veel intensiever is. Bassevelde dat ook gedeeltelijk uit poldergrond bestaat stemt daar reeds mee overeen.

Cijfers illustreren dit merkwaardig verschijnsel duidelijk. Het gemiddelde geboortecijfer in 1716-1725 werd voor elk dorp respectievelijk gelijk gesteld aan de index 100:

	Watervliet	Boekhoute	Assenede	Bassevelde	Ertvelde	Oosteeklo
1716-1725	100	100	100	100	100	100
1736-1745	79	88	107	93	102	112
1766-1775	75	101	110	102	—	128
1776-1785	68	92	107	96	145	178
1786-1795	76	108	106	142	165	232

De verschillen tussen de tellingen van 1796 en 1794, waar een vermindering geconstateerd wordt respectievelijk van 37% voor Assenede, 86% voor Ertvelde en 36% voor Watervliet moet ongetwijfeld toegeschreven worden aan een tijdelijke uitwijking want in 1801 ziet men niets meer van deze inzinking¹¹¹.

Bij het overlopen van deze evolutie stelt zich onmiddellijk de vraag: hoe is het mogelijk dat de bevolking in de loop van de 18e eeuw een dergelijke groei kan kennen, ja zelfs verdubbelen. Dat veronderstelt in de eerste plaats dat er levensruimte was en dat de economische bedrijvigheid ter plaatse de mogelijkheden bood om de steeds wassende bevolking op te nemen. Ondanks de geweldige ontwikkeling die de landbouw kende hier te lande, geloven we niet dat de landbouw die mogelijkheden kon bieden. Verreweg het grootste gedeelte der uitbatingen is kleiner dan 5 ha, soms zijn er tot 50% uitbatingen minder dan 1 ha, daar waar een minimum van 7 à 8 ha moet vooropgesteld worden.

De huisnijverheid moet voor vele van die mensen de hoofdbedrijvigheid zijn geweest naast een kleine landbouwbuitbating.

(111) Zie tabel I, de gegevens der volkstellingen.

Voor het jaar 1738-39 vonden wij een nijverheidstelling ¹¹². Die telling licht ons in over 3 typen van dorpen: Oosteeklo, zanddorp; Boekhoute, ongeveer polderdorp; Bassevelde, overgang. Merkwaardig is nu wel dat naarmate de grond vruchtbaarder is er minder ambachtslui zijn, in achtgenomen de grootte van de dorpen. Zo zijn er respectievelijk 9, 69, 48 « lijne laecken ghetouwen » in Boekhoute (polder), Bassevelde (overgang en relatief grootste dorp) en Oosteeklo (zanddorp). In totaal zijn er onderscheidenlijk voor deze 3 dorpen 42 meesters te Boekhoute, 109 te Bassevelde en 57 te Oosteeklo. Het ontbreken van een telling op dat tijdstip maakt het onmogelijk de percentages t.o.v. de bevolking uit te rekenen. Toch kan uitgerekend worden dat te Bassevelde het aantal meesters volledig het aantal bedrijven van minder dan 1 ha dekken ¹¹³.

Te Schorisse ¹¹⁴ vond 70% der bevolking haar bestaan in de textielnijverheid, percentage dat in 1796 nog toeneemt. Een dergelijke verhouding konden wij niet uitrekenen, toch moet ook hier 70% der bevolking aan huisnijverheid gedaan hebben, vermits minimum 70% der bedrijven minder dan 5 ha zijn.

Dit verschil in spreiding van de huisnijverheid is wellicht verantwoordelijk voor de verschillend in de demografische evolutie, verschillen die gelijklopend zijn en waarop reeds de nadruk werd gelegd.

(112) R.A.G. Fonds Ambacht Boekhoute, Liasse nr 84.

(113) R.A.G. Fonds Ambacht Boekhoute: Bassevelde nr 298 (ommestellingen 1750: 77 uitb. 1 ha.

Boekhoute nr 355 (ommestellingen 1750: 54 uitb. 1 ha.

Oosteeklo nr 384 (ommestellingen 1742: 34 uitb. 1 ha.

Deze gegevens werden gehaald uit het tweede deel van ons onuitgegeven proefschrift, dat wij eerlang hopen te publiceren.

(114) De Rammelaere: *De Beroepsstructuur van de Plattelandse bevolking in Z.O. Vlaanderen gedurende de 18e eeuw*. Tijdschrift voor sociale wetenschappen - Studie- en onderzoekcentrum voor sociale wetenschappen, Rijksuniversiteit Gent, 4e jg., 1959, nr 3, p. 233.

BIJLAGE I

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo
1620 ¹	±1000	± 600	± 500	300a350	—
1623 ²	± 800	—	—	320	—
1624 ³	—	—	—	—	200
1639 ⁴	—	800	550	500	—
1640 ⁵	—	—	466	—	—
1642 ⁶	±1100	800	470	500	260
1643 ⁷	—	—	513	—	—
1644 ⁸	—	—	470	—	520
1647 ⁹	—	± 750	474	431	238
1648 ¹⁰	—	± 850	500	450	267
1649 ¹¹	—	920	± 500	475	287
1650 ¹²	±1200	± 900	610	500	—
1651 ¹³	1200	± 900	630	507	296
1652 ¹⁴	1350	875	615	492	310
1653 ¹⁵	1290	960	580	507	296
1654 ¹⁶	1200	930	600	472	283
1656 ¹⁷	1282	973	624	536	315
1657 ¹⁸	1200	1000	620	563	323
1658 ¹⁹	1120	1003	660	552	311
1659 ²⁰	1173	989	631	536	309
1660 ²¹	1242	999	626	623	301
1661 ²²	1294	±1000	658	588	304
1662 ²³	±1270	1008	691	576	297
1663 ²⁴	1280	1014	710	584	312

(1) R.A.G. Fonds Bisdom, B. 117, Decanatus Everghemiensis 1620.

(2) R.A.G. Fonds Bisdom, K. 7968, Acta Visitationis Decanatus Everghemiensis.

(3) Ibidem, K. 7976

(4) Ibidem, K. 7981

(5) Ibidem, K. 7982

(6) Ibidem, K. 7986

(7) Ibidem, K. 7987

(8) Ibidem, K. 7989

(9) Ibidem, K. 7991

(10) Ibidem, K. 7992

(11) Ibidem, K. 7993

(12) Ibidem, K. 7994

(13) Ibidem, K. 7995

(14) Ibidem, K. 7996

(15) Ibidem, K. 7997

(16) Ibidem, K. 7998

(17) Ibidem, K. 7999

(18) Ibidem, K. 8001

(20) Ibidem, K. 8002

(21) Ibidem, K. 8003

(22) Ibidem, K. 8004

(23) Ibidem, K. 8005

(24) Ibidem, K. 8006

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo
1664 ²⁵	1325	1021	707	576	329
1665 ²⁶	1348	1060	728	568	344
1666 ²⁷	1409	1050	825	589	339
1667 ²⁸	1373	1050	772	603	351
1668 ²⁹	—	1050	—	—	343
1669 ³⁰	±1300	1040	706	—	337
1670 ³¹	1340	±1040	680	585	337
1673 ³²	1317	905	705	575	335
1677 ³³	1325	±1000	752	585	344
1681 ³⁴	1400	1000	700	600	250
1685 ³⁵	±1400	±1000	± 700	± 600	250
1687 ³⁶	—	±1000	750	—	—
1691 ³⁷	—	—	750	—	280
1693 ³⁸	±1500	—	700	571	300
1697 ³⁹	±1300	1000	650	550	280
1698 ³⁹	±1300	1000	650	500	280
1712 ⁴⁰	1500	1050	700	750	350
1714 ⁴¹	1500	1160	660	670	357
1715 ⁴²	1600	1100	± 660	725	370
1716 ⁴³	1600	1083	± 700	730	400
1719 ⁴⁴	1500	1113	700	705	420
1720 ⁴⁵	1454	1125	700	705	410
1724 ⁴⁶	1450	1060	800	780	440
1726 ⁴⁷	1500	1092	760	730	414
1727 ⁴⁸	1500	1077	± 700	750	414

(25) Ibidem, K. 8007

(26) Ibidem, K. 8008

(27) Ibidem, K. 8009

(28) Ibidem, K. 8010

(29) Ibidem, K. 8011

(30) Ibidem, K. 8013

(31) Ibidem, K. 8015

(32) Ibidem, K. 8017

(33) Ibidem, K. 8018

(34) R.A.G., Fonds Bisdom, B. 2925, Visitatio Decanalis districto Everghemensis.

(35) Ibidem, B. 2926

(36) Ibidem, B. 2927

(37) Ibidem, B. 2929

(38) Ibidem, B. 2930

(39) Ibidem, B. 2931, geldt voor 1697 en 1698.

(40) R.A.G., Nr. 29 bis, opgemaakt door proost De Castillon.

(41) R.A.G. B. 2932, Visitatio Decanalis districto Everghemensis.

(42) Ibidem, B. 2933

(43) Ibidem, B. 2934

(44) Ibidem, B. 2935

(45) Ibidem, B. 2936

(46) Ibidem, B. 2937

(47) Ibidem, B. 2938

(48) Ibidem, B. 2939

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo
1729 ⁴⁹	1500	1100	750	750	—
1731 ⁵⁰	1500	1120	800	740	424
1733 ⁵¹	1500	1140	± 800	750	395
1736 ⁵²	1500	1190	800	± 600	406
1739 ⁵³	1500	1200	831	± 900	430
1748 ⁵⁴	1400	1225	740	± 1000	450
1751 ⁵⁵	1500	1254	851	1000	450
1762 ⁵⁶	1700	—	950	1200	560
1780 ⁵⁷	2000	1480	± 1000	1280	780
1784 ⁵⁸	—	—	—	—	± 800
1786 ⁵⁹	—	± 1600	—	1395	850

(49) Ibidem, B. 2940

(50) Ibidem, B. 2941

(51) Ibidem, B. 2942

(52) Ibidem, B. 2944 ; B. 2945 voor Assenede en Ertvelde.

(53) Ibidem, B. 1946

(54) Ibidem, B. 2948

(55) Ibidem, B. 2949

(56) Ibidem, B. 2950

(57) Ibidem, B. 1951

(58) Ibidem, B. 2952

(59) Ibidem, B. 2953

TIENJAARLIJKSE GEMIDDELDEN DER KOMMUNIKANTENCIJFERS

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo
1736-1645	1100	800	493,8	525	236,6
1646-1655	1246	885,6	563,6	479,2	313,5
1656-1665	1253,6	1006,7	665,6	570,2	314,5
1666-1675	1347,8	1246	737,6	583	340,3
1676-1685	1375	1000	717,3	561,6	281,3
1686-1695	1500	1000	733,3	571	290
1696-1705	1300	1000	650	550	280
1706-1715	1533,3	1103,3	673,3	715	359
1716-1725	1501	1095,2	725	740	415
1726-1735	1500	1105,8	750	744	411,7
1736-1745	1500	1195	815,5	700	418
1746-1755	1420	1239,5	795,5	1000	450
1756-1765	1700	—	950	1200	560
1766-1775	—	—	—	—	—
1776-1785	2000	1180	—	1280	790

BIJLAGE II

DE GEGEVENS DER PAROCHIEREGISTERS.

JAARTOTALEN DER GEBOORTEN.

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1611	46					
1612	60					
1613	onv.					
1614	64					
1615	88					
1616	57					
1617	56					
1618	58					31
1619	67					50
1620	75					63
1621	66					56
1622	48					51
1623	77					48
1624	71					56
1625	56					44
1626	56					46
1627	—					48
1628	99					46
1629	92	69				58
1630	83	63				40
1631	88	79				45
1632	91	69				42
1633	103	83				48
1634	62	onv.		24		onv.
1635	102	onv.		23		31
1636	onv.	onv.		47		43
1637	75	onv.		23		onv.
1638	onv.	onv.		35		—
1639	80	70		33		36
1640	78	62		onv.		onv.
1641	65	69		29		37
1642	87	68		36		39
1643	85	72		37		52
1644	75	66		19		48
1645	58	53		26		42
1646	58	38		27		38
1647	57	63		24		50
1648	70	68		40		49
1649	101	64		27		56
1650	80	79		31		43

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1651	94	71		27		56
1652	84	65		35		63
1653	75	62		35		54
1654	99	83		28		76
1655	onv.	onv.		42		84
1656	onv.	onv.		48		107
1657	95	67		35		105
1658	97	89		38		84
1659	103	80		43		68
1660	119	69		38		85
1661	104	97	50	46		54
1662	83	47	81	28		47
1663	111	82	57	31		77
1664	122	95	76	44		76
1665	112	78	71	54		56
1666	134	79	57	42		64
1667	94	57	76	50		64
1668	105	65	56	45		80
1669	120	72	73	39		67
1670	93	73	53	34		75
1671	134	93	75	47		70
1672	97	71	70	40		72
1673	110	100	82	40		94
1674	90	95	71	32		73
1675	96	91	81	47		86
1676	94	86	80	30		74
1677	92	88	59	34		60
1678	onv.	70	51	30		75
1679	onv.	onv.	70	31		52
1680	onv.	75	57	32		56
1681	93	80	42	36		61
1682	113	83	76	37	27	82
1683	136	80	67	44	19	83
1684	100	77	onv.	35	25	73
1685	90	59	—	36	16	59
1686	135	96	62	46	26	85
1687	107	96	74	50	25	48
1688	96	87	73	36	26	94
1689	107	88	onv.	42	21	73
1690	91	66	—	46	26	80
1691	95	90	—	46	26	82
1692	90	86	—	52	17	—
1693	113	75	—	44	22	—
1694	79	65	—	39	32	—
1695	93	78	—	35	19	onv.
1696	120	91	—	64	36	95

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1697	111	82	—	53	34	123
1698	108	91	onv.	36	21	108
1699	115	95	66	45	34	95
1700	96	84	57	46	23	93
1701	120	84	62	57	27	onv.
1702	112	79	onv.	42	23	93
1703	77	76	54	53	28	83
1704	92	72	49	31	20	78
1705	91	52	50	56	33	39
1706	98	70	69	43	16	62
1707	77	74	51	31	25	48
1708	98	79	63	64	23	68
1709	96	72	42	43	24	47
1710	92	82	71	49	25	29
1711	120	94	52	34	25	58
1712	109	80	51	45	onv.	62
1713	100	83	52	47	—	45
1714	99	83	72	43	20	90
1715	100	89	57	42	24	75
1716	105	87	66	51	31	88
1717	123	100	91	42	19	84
1718	104	81	65	60	30	67
1719	98	91	58	39	30	72
1720	85	62	60	43	17	70
1721	102	84	67	49	31	85
1722	113	76	84	49	34	92
1723	114	82	92	61	27	93
1724	131	93	77	62	24	93
1725	114	91	64	56	29	89
1726	117	94	84	46	33	111
1727	113	74	62	57	35	63
1728	83	60	62	45	24	60
1729	107	76	61	69	28	90
1730	84	74	54	62	28	64
1731	117	72	66	54	45	79
1732	113	86	80	63	31	99
1733	122	68	56	46	30	72
1734	109	86	69	67	36	94
1735	118	84	68	48	27	93
1736	116	71	61	60	37	78
1737	111	70	57	61	27	71
1738	123	79	70	34	29	83
1739	111	77	63	66	24	75
1740	93	92	53	47	22	67
1741	120	61	56	46	28	72
1742	106	82	70	49	34	78

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	W atervliet
1743	135	80	77	64	30	69
1744	128	95	74	48	33	74
1745	123	85	63	52	41	69
1746	120	86	76	60	27	74
1747	103	94	66	47	35	80
1748	97	77	55	52	30	82
1749	107	97	51	63	30	62
1750	110	91	70	53	27	67
1751	96	85	58	onv.	30	63
1752	118	93	56	—	30	72
1753	106	95	59	—	onv.	59
1754	113	99	67	—	37	76
1755	115	89	69	—	38	74
1756	124	95	65	—	32	79
1757	109	97	64	—	38	66
1758	94	102	53	—	45	65
1759	122	82	63	—	33	71
1760	90	90	54	—	38	68
1761	138	111	76	—	38	74
1762	89	76	54	—	35	64
1763	111	76	70	—	29	81
1764	117	84	72	—	39	64
1765	115	93	73	—	34	69
1766	131	80	76	—	31	74
1767	105	84	59	—	34	60
1768	101	82	65	—	29	64
1769	143	95	76	—	33	69
1770	109	90	83	—	36	84
1771	152	89	81	—	34	64
1772	111	93	80	—	39	62
1773	121	76	83	—	41	64
1774	112	86	60	—	32	79
1775	123	87	69	—	40	81
1776	108	71	61	—	32	79
1777	130	76	64	—	43	73
1778	108	84	72	—	50	75
1779	114	78	71	75	—	61
1780	90	79	70	75	43	66
1781	100	74	67	72	51	60
1782	110	77	58	58	51	66
1783	122	78	70	80	64	57
1784	105	92	65	76	41	55
1785	110	106	73	86	59	66
1786	123	102	77	90	62	62
1787	103	98	82	80	57	77
1788	109	132	80	88	63	70

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1789	105	108	83	85	56	63
1790	119	111	69	91	77	69
1791	115	144	87	75	62	71
1792	128	113	90	—	61	74
1793	108	140	76	—	73	78
1794	132	139	75	—	67	81
1795	116	115	65	—	54	65

(BRON: PAROCHIEREGISTERS)

TIENJAARLIJKE GEMIDDELDEN DER GEBOORTEN

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1616-1625	63,1	—	—	—	—	49,8 ¹
1626-1635	86 ²	72,6 ³	—	—	—	44,8 ⁴
1636-1645	75,1 ⁵	65,7 ⁶	—	33,2 ⁷	—	42,4 ⁸
1646-1655	78,7 ⁹	65,8 ¹⁰	—	31,6	—	56,9
1656-1665	106,2 ¹¹	80,4 ¹²	67 ¹³	40,5	—	75,9
1666-1675	107,3	77,6	69,3	41,6	—	74,5
1676-1685	102,5 ¹⁴	77,5 ¹⁵	62,7 ¹⁶	34,5	19,2 ¹⁷	67,5
1686-1695	100,6	82,2	69,6 ¹⁸	41,9	24	77 ¹⁹
1696-1705	104,2	78,6	56,3 ²⁰	46,3	27,9	89,6 ²¹
1706-1715	88,9	80,6	58	44,9	23,1 ²²	62,4
1716-1725	108,9	84,7	72,4	51,2	27,2	93,3
1726-1735	108,3	77,4	66,2	55,7	31,7	79,5
1736-1745	116,6	79,2	64,4	52,7	30,7	73,6

- (1) 8 gegevens : 1616 en 1617 ontbreken.
- (2) 9 gegevens : 1629 ontbreekt.
- (3) 5 gegevens : 1626, 1627, 1628, 1634 en 1635 ontbreken.
- (4) 9 gegevens : 1634 ontbreekt.
- (5) 8 gegevens : 1636 en 1638 ontbreken.
- (6) 7 gegevens : 1636, 1637, en 1638 ontbreken.
- (7) 9 gegevens : 1640 ontbreekt.
- (8) 7 gegevens : 1637, 1638 en 1630 ontbreken.
- (9) 9 gegevens : 1665 ontbreekt.
- (10) 9 gegevens : 1665 ontbreekt.
- (11) 9 gegevens : 1656 ontbreekt.
- (12) 9 gegevens : 1656 ontbreekt.
- (13) 5 gegevens : 1656, 1657, 1658, 1659 en 1660 ontbreken.
- (14) 7 gegevens : 1678, 1679 en 1680 ontbreken.
- (15) 9 gegevens : 1679 ontbreekt.
- (16) 8 gegevens : 1684 en 1685 ontbreken.
- (17) 4 gegevens : 1676, 1677, 1678, 1679, 1680 en 1681 ontbreken.
- (18) 3 gegevens : 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694 en 1695 ontbreken.
- (19) 6 gegevens : 1692, 1693, 1694 en 1695 ontbreken.
- (20) 6 gegevens : 1699, 1700, 1701 en 1702 ontbreken.
- (21) 9 gegevens : 1701 ontbreekt.
- (22) 8 gegevens : 1712 en 1713 ontbreken.

1746-1755	109,5	90,6	62,6	55 ²³	31,5 ²⁴	77,9
1756-1765	110,9	90,6	64,4	—	36,1	70,1
1766-1775	120,8	87,2	73,2	—	34,9	70,1
1776-1785	109,7	81,5	67,1	74,5 ²⁵	48,5 ²⁶	63,9
1786-1795	115,8	120,2	78,4	84,8 ²⁷	63,2	71

(23) 5 gegevens : 1751, 1752, 1753, 1754 en 1755 ontbreken.

(24) 9 gegevens : 1753 ontbreekt.

(25) 7 gegevens : 1776, 1777 en 1778 ontbreken.

(26) 9 gegevens : 1779 ontbreekt.

(27) 6 gegevens : 1792, 1793, 1794 en 1795 ontbreken.

JAARTOTALEN DER HUWELIJKEN

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1613		7				
1614		15				
1615		17				
1616		9				
1617		15				
1618		17				
1619	36	18				
1620	34	20				
1621	25	—				
1622	27	—				
1623	23	—				8
1624	30	—				17
1625	24	—				19
1626	19	—				19
1627	19	—				14
1628	32	—				14
1629	24	—				16
1630	19	—				onv.
1631	24	25				onv.
1632	35	24				onv.
1633	29	22		6		onv.
1634	19	—		6		onv.
1635	20	—		12		onv.
1636	—	17		6		onv.
1637	—	10		7		onv.
1638	—	14		9		onv.
1639	22	8		4		onv.
1640	35	21		6		onv.
1641	33	17		14		18
1642	30	24		18		22
1643	27	9		7		18
1644	18	4		8		12

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1645	9	4		11		11
1646	23	19		8		16
1647	44	21		9		21
1648	35	18		14		12
1649	30	18		5		4
1650	onv.	17		12		14
1651	28	14		13		18
1652	25	15		6		14
1653	20	29		13		18
1654	25	23		12		20
1655	31	23		14		28
1656	34	14		22		26
1657	27	34		15		25
1658	32	19		12		16
1659	13	20		7		29
1660	23	20		8		14
1661	16	15		10		14
1662	31	29		9		16
1663	28	29		17		14
1664	26	16		21		20
1665	23	12		5		19
1666	27	30		12		18
1667	27	21		12		30
1668	41	31		11		24
1669	36	27		10		29
1670	42	30		11		29
1671	33	15		14		29
1672	40	31	15	17		27
1673	onv.	17	23	14		13
1674	34	16	26	—		19
1675	29	17	16	—		22
1676	35	25	12	—		23
1677	45	20	24	—		20
1678	43	34	21	—		25
1679	37	27	21	—		18
1680	43	23	16	—		17
1681	35	24	24	—	onv.	30
1682	41	27	17	20	10	17
1683	30	25	11	18	12	12
1684	17	21	14	14	7	14
1685	29	31	18	16	2	22
1686	35	21	18	18	4	13
1687	26	22	12	10	10	25
1688	31	27	20	18	18	23
1689	26	onv.	11	8	8	14
1690	30	20	22	14	14	16
1691	31	19	14	16	9	onv.

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1692	43	24	21	13	6	—
1693	22	14	13	10	11	—
1694	36	23	30	17	7	—
1695	29	27	22	18	4	onv.
1696	22	25	16	17	4	27
1697	17	17	6	19	5	22
1698	19	17	7	6	6	15
1699	20	12	12	8	4	17
1700	27	17	13	19	9	11
1701	20	17	18	8	4	30
1702	24	24	17	10	9	13
1703	29	21	17	10	9	27
1704	41	19	10	9	4	15
1705	28	21	20	10	5	17
1706	26	25	15	15	4	25
1707	27	32	28	16	8	22
1708	35	29	22	10	13	15
1709	36	31	23	10	5	17
1710	35	36	14	9	6	19
1711	33	26	14	12	—	22
1712	23	32	17	11	—	24
1713	26	20	16	15	—	21
1714	31	17	15	17	onv.	20
1715	29	32	14	15	5	26
1716	41	27	17	10	6	26
1717	21	18	18	12	9	15
1718	26	20	8	15	8	12
1719	23	21	12	11	9	22
1720	37	25	20	17	9	29
1721	36	21	31	14	10	23
1722	26	22	27	20	10	25
1723	43	45	21	27	9	26
1724	35	35	19	14	13	22
1725	26	19	20	12	9	23
1726	33	20	12	6	4	17
1727	32	19	20	16	9	23
1728	49	29	20	17	11	37
1729	27	25	19	20	12	9
1730	44	25	16	11	8	39
1731	39	24	20	16	7	27
1732	32	23	21	10	4	21
1733	30	20	18	14	9	21
1734	35	28	18	20	onv.	14
1735	28	22	24	25	8	17
1736	27	19	14	10	4	24
1737	36	21	11	11	5	13

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1738	24	23	21	14	6	17
1739	27	14	17	19	11	18
1740	31	22	20	8	onv.	15
1741	41	41	13	9	26	20
1742	33	27	29	10	14	21
1743	24	23	8	13	9	20
1744	27	19	14	17	7	18
1745	30	20	16	17	6	13
1746	24	24	23	8	11	27
1747	24	24	30	22	12	22
1748	32	32	16	15	9	18
1749	30	30	20	13	5	15
1750	26	26	17	11	10	27
1751	29	22	16	14	9	27
1752	23	22	12	23	8	26
1753	31	20	12	13	6	15
1754	26	25	16	12	6	19
1755	27	27	15	14	7	18
1756	26	26	16	12	13	14
1757	31	19	16	18	7	27
1758	26	18	14	13	7	26
1759	38	15	15	9	10	21
1760	27	17	21	10	8	28
1761	20	33	19	8	10	18
1762	30	16	25	9	8	26
1763	21	23	19	6	5	21
1764	32	15	10	16	9	14
1765	25	20	22	16	3	17
1766	19	16	14	17	15	22
1767	13	21	16	8	4	13
1768	31	23	16	8	8	14
1769	26	23	20	11	8	17
1770	21	22	15	11	4	23
1771	24	17	18	13	11	16
1772	24	29	14	15	7	23
1773	24	23	8	7	9	17
1774	34	19	22	18	11	25
1775	26	20	24	18	6	19
1776	32	18	15	13	13	20
1777	25	29	18	18	—	14
1778	33	29	26	13	—	17
1779	—	21	18	24	—	12
1780	—	23	13	17	21	20
1781	32	18	14	22	9	8
1782	39	23	21	19	20	18
1783	28	29	17	21	16	15

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1784	36	20	21	23	9	20
1785	31	22	20	18	15	onv.
1786	31	22	12	19	12	17
1787	25	29	13	14	14	18
1788	28	23	13	27	13	20
1789	33	18	16	17	9	11
1790	31	20	17	18	14	21
1791	36	27	19	30	16	20
1792	21	22	10	16	7	28
1793	29	18	12	13	9	21
1794	21	14	21	12	12	17
1795	26	43	15	18	17	22

TIENJAARLIJKSE GEMIDDELDEN DER HUWELIJKEN

	Assenede	Bassevelde	Boekhoute	Ertvelde	Oosteeklo	Watervliet
1616-1625	28,4 ¹	—	—	—	—	—
1626-1635	24,8	—	—	—	—	15,7 ²
1636-1645	24,8 ³	12,7	—	9	—	16,2 ⁴
1646-1655	29 ⁵	19,7	—	10,4	—	26,5
1656-1665	25,3	20,7	—	12,6	—	14,2
1666-1675	31	23,5	—	12,4 ⁶	—	24
1676-1685	35,7	25,7	17,8	17 ⁷	—	19,8
1686-1695	30,7	21,8 ⁸	18,3	14,2	5,3	18,2 ⁹
1696-1705	24,7	19	13,6	11,6	5,9	19,2
1706-1715	30,1	30,6	17,8	13	6,8 ¹⁰	22,1
1716-1725	31,4	25,3	19,3	15,2	9,2	22
1726-1735	32,9	23,5	18,8	15,5	7,6 ¹¹	22,5
1736-1745	30	20,9	16,3	12,1	8,8 ¹²	17,9
1746-1755	30,1	25,2	17,7	14,5	8,3	21,4
1756-1765	27,6	20,2	17,7	11,7	8	21,2
1766-1775	23,2	21,4	16,7	12,6	8,3	18,9
1776-1785	32	23,2	18,4	18,8	4,7 ¹³	16 ¹⁴
1786-1795	28,1	23,6	14,8	18,4	17,5	19,5

- (1) 7 gegevens : 1616, 1617 en 1618 ontbreken.
- (2) 4 gegevens : 1630, 1631, 1632, 1633, 1634 en 1635 ontbreken.
- (3) 7 gegevens : 1636, 1637 en 1638 ontbreken.
- (4) 5 gegevens : 1636, 1637, 1638, 1639 en 1640 ontbreken.
- (5) 9 gegevens : 1650 ontbreken.
- (6) 7 gegevens : 1673, 1674, 1675 ontbreken.
- (7) 4 gegevens : 1676, 1677, 1678, 1679, 1680 en 1681 ontbreken.
- (8) 9 gegevens : 1689 ontbreekt.
- (9) 5 gegevens : 1691, 1692, 1693, 1694 en 1695 ontbreken.
- (10) 6 gegevens : 1711, 1712, 1713 en 1714 ontbreken.
- (11) 9 gegevens : 1734 ontbreekt.
- (12) 9 gegevens : 1740 ontbreekt.
- (13) 7 gegevens : 1776, 1777 en 1778 ontbreken.
- (14) 9 gegevens : 1785 ontbreekt.